

T L R

ศูนย์
ทนายความ
เพื่อสิทธิ
มนุษยชน

จากห้องเรียน สู่ห้องพิจารณาคดี

การดำเนินคดีอาญา
เพื่อจัดการกับการแสดงออก
และการชุมนุมประท้วงโดยสงบ
ของเด็กในประเทศไทย

ธันวาคม 2566

ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน (ศูนย์ทนายฯ) ก่อตั้งขึ้นโดยกลุ่มทนายความ นักกฎหมายสิทธิมนุษยชนและนักกิจกรรมทางสังคม เมื่อ 2 วันภายหลังจากการรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ปี 2557 อันนำไปสู่การยึดอำนาจจากรัฐบาลที่ได้รับการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย ในระยะแรก ศูนย์ทนายฯ ซึ่งตั้งขึ้นโดยเฉพาะกิจ มุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายและการว่าความแก่บุคคลผู้ถูกเรียกรายงานตัว จับกุม หรือควบคุมตัวโดยทหาร จากนั้นงานของศูนย์ทนายฯ ได้พัฒนาไปสู่การเพาะบ่มให้ระบอบประชาธิปไตยอันดีโตเติบโต พื้นฟูหลักนิติธรรม และรับรองการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนสำหรับประชาชนทุกคน ตั้งแต่ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยซึ่งนำโดยเยาวชนเริ่มขึ้นในประเทศไทยเมื่อปี 2563 งานด้านสิทธิมนุษยชนของเราได้ขยายไปสู่ประเด็นการคุ้มครองสิทธิเด็ก เรายังคงยึดมั่นต่อการให้บริการช่วยเหลือทางกฎหมายและการว่าความโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายสำหรับผู้ใดก็ตามที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน โดยให้ความช่วยเหลือดังกล่าวตลอดทั้งกระบวนการยุติธรรม

เผยแพร่ครั้งแรกในปี 2566 เป็นภาษาอังกฤษ

(<https://tlhr2014.com/wp-content/uploads/2024/01/From-Classroom-to-Courtroom-2023.pdf>)

โดย ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน

ที่อยู่ 66/4 ซอยลาดพร้าว 16 แขวงจอมพล เขตจตุจักร

กรุงเทพมหานคร 10900 ประเทศไทย

Website: <https://tlhr2014.com>

Facebook: ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน (ภาษาไทย)

และ Thai Lawyers for Human Rights (ภาษาอังกฤษ)

Twitter/X: @TLHR2014

1. บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.....	4
2. วิธีวิทยาในการวิจัย	10
3. ข้อมูลพื้นฐาน	16
4. การใช้กฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์กับเด็ก	30
4.1 กฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน	33
4.1.1 เสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบ	33
4.1.2 หลักการเรื่องความชอบด้วยกฎหมาย	37
4.1.3 หลักการไม่เลือกปฏิบัติ	44
4.2 การพิพากษาลงโทษเด็กด้วยกฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์... ..	45
4.2.1 “เพชร”	46
4.2.2 “สายน้ำ”	52
4.3 การควบคุมตัวเด็ก	56
4.3.1 การควบคุมตัวก่อนการพิจารณาคดี	57
4.3.2 การควบคุมตัวสำหรับการเปียงเบนคดี	60

สารบัญ

5. กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในประเทศไทย	64
5.1 การจับกุมเด็ก	66
5.1.1 กฎหมายไทย	66
5.1.2 การจับกุมโดยมิชอบในกรณีของหยก	69
5.1.3 การจับกุมผู้ชุมนุมประท้วงกลุ่ม “ทะลุแก๊ซ”	73
5.2 การควบคุมตัวเด็ก	79
5.3 การสังเกตการณ์คดีของเด็กในศาล.....	80
5.4 มาตรการพิเศษ” หรือการเบี่ยงเบนคดี.....	83
5.4.1 “การให้คำสารภาพ” ในฐานะเกณฑ์การเข้าร่วมมาตรการ	84
5.4.2 การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู	88
5.4.3 เงื่อนไขการเบี่ยงเบนคดีอันไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้อง	
กับผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก	89
6. ข้อเสนอแนะ	96

1. บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

“ไม่มีความกล้าไหนที่ปราศจากความกลัว แต่ถ้าเรายึดหลักในความถูกต้อง เพื่อการเปลี่ยนแปลง การทำเพื่อคนอื่น หนุยอมที่จะเป็นหนึ่งในคนที่เสียสละ ไม่มีใครรู้หรือกว่า ในอนาคตเราจะชนะหรือเราจะแพ้ อาจจะต้องเข้าคุก แต่อย่างน้อยหนุก็ได้ทำอะไรสักอย่าง นี่คือนี่สิ่งที่อยากจะบอก”¹

— เพชร อดีตนักปกป้องสิทธิมนุษยชนเด็ก

การดำเนินคดีอาญาต่อนัก116ปกป้องสิทธิมนุษยชนและนักทำกิจกรรมเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยเนื่องจากการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบในประเทศไทยนั้น มิได้ละเว้นแม้กระทั่งบุคคลที่ยังเป็นเด็กและเยาวชน ในช่วงเวลาระหว่างวันที่ 18 กรกฎาคม 2563 ถึง 30 พฤศจิกายน 2566 มีเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนอย่างน้อย 286 คน ถูกดำเนินคดี และ/หรือ ถูกฟ้องร้องจากการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิของพวกเขาด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบ นักปกป้องสิทธิมนุษยชนเด็กเหล่านี้จำนวนหลายคนถูกดำเนินคดีอาญาในข้อหาอันร้ายแรง รวมถึงข้อหาละเมิดมาตรา 112 (หมิ่นประมาท

1 ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน (ศูนย์ทนายฯ), รัฐต้องฟังเสียงของเยาวชน: บทสนทนากับ ‘ธนกร’ เยาวชนรายแรกที่ถูกต้องข้อหา ม.116, 7 ธันวาคม 2563, <https://tlhr2014.com/archives/23805>.

กษัตริย์) ของประมวลกฎหมายอาญา² อันต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ถึง 15 ปี

ในประเทศไทย การละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อเด็กที่ออกมาใช้สิทธิของพวกเขาด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบนั้น เริ่มต้นตั้งแต่ก่อนกระบวนการดำเนินคดีใด ๆ เสียอีก นักปกป้องสิทธิมนุษยชนเด็กที่ได้เข้าร่วมการชุมนุมประท้วงเรียกร้องประชาธิปไตย ซึ่งจัดขึ้นทั่วประเทศตั้งแต่ปี 2563 มักตกเป็นเหยื่อของการใช้กำลังเกินกว่าเหตุโดยภาครัฐระหว่างการสลายการชุมนุม โดยมีการใช้แก๊สน้ำตาและกระสุนยางอย่างไม่จำกัดเป้าหมาย แม้ภาครัฐทราบข้อเท็จจริงว่ามีเด็กอยู่ในที่ชุมนุม แต่ก็ยังไม่ได้ให้การพิจารณาพิเศษเกี่ยวกับเด็กเหล่านี้เมื่อต้องดำเนินการสลายการชุมนุม

จากห้องเรียน สู่ห้องพิจารณาคดี (2566) ศึกษา 2 ประเด็นอันร้ายแรงซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็กที่มีส่วนร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตยในประเทศไทยที่เกิดขึ้นมาได้ไม่นาน ประเด็นแรก รายงานนี้วิเคราะห์ถึงการใช้อำนาจหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์ อันนับว่าเป็นข้อหาที่มีบทลงโทษร้ายแรงอย่างยิ่ง เพื่อดำเนินคดีต่อเด็กที่ออกมาใช้สิทธิของพวกเขาด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบด้วยการวิพากษ์วิจารณ์หรือเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2563 เป็นต้นมา มีเด็กจำนวนไม่ต่ำกว่า 20 คนถูกดำเนินคดี

2 ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 112 (“ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี”).

ด้วยกฎหมายดังกล่าว ในจำนวนนี้มีเด็กอย่างน้อย 3 คนถูกพิพากษาลงโทษ โดยศาลเยาวชนฯ แล้ว หนึ่งในเด็กกลุ่มนี้ถูกจับกุมด้วยความรุนแรง ก่อนที่ถูกนำไปควบคุมตัวก่อนการพิจารณาคดีกว่า 50 วัน ในขณะที่มีการเขียนรายงานฉบับนี้ มีเด็กอย่างน้อย 2 คนถูกควบคุมตัวอยู่ในสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยเป็นเงื่อนไขส่วนหนึ่งของกระบวนการเบี่ยงเบนคดีตามที่ได้รับคำสั่งมาจากศาลเยาวชน รายงานฉบับนี้นำเสนอข้อถกเถียงว่า การใช้กฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์ในลักษณะดังกล่าว นับว่าเป็นการละเมิดทั้งกฎหมายภายในประเทศและระหว่างประเทศอย่างชัดเจน

ประเด็นที่สอง รายงานฉบับนี้ศึกษาเจาะลึกเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กของประเทศไทยและตั้งคำถามว่า ระบบดังกล่าวยึดถือประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นหลักหรือไม่ รายงานนี้พบว่า เด็กที่เป็นนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและผู้ชุมนุมประท้วงถูกละเมิดสิทธิอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ก้าวแรกที่ต้องเข้ามายุ่งเกี่ยวกับกระบวนการกฎหมาย ผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กถูกจับกุมด้วยการใช้กำลังเกินกว่าเหตุ โดยหลายคนถูกทำร้ายจนบาดเจ็บอย่างเห็นได้ชัดเจนและถูกมัดไว้ด้วยกุญแจมือสายเคเบิลอย่างไร้ที่ติ ในทุกกรณีที่มีการใช้ความรุนแรงเพื่อจับกุมนั้น ศาลเยาวชนได้ตัดสินว่าการจับกุมเหล่านี้ดำเนินการโดยชอบด้วยกฎหมาย หลังจากการจับกุมเกิดขึ้น เด็กหลายคนถูกควบคุมตัว แม้ว่าการควบคุมตัวควรถูกนำมาใช้เพียงในฐานะทางเลือกสุดท้ายเมื่อไม่เหลือวิธีอื่นแล้วก็ตาม ในห้องพิจารณาคดี เด็กมักถูกกดดันให้ยอมรับสารภาพแม้พวกเขาไม่ได้ก่ออาชญากรรม เพื่อให้ศาลอนุญาตให้พวกเขาเข้าสู่ “มาตรการพิเศษ” หรือ

การเป็ยงเบนคดี รายงานฉบับนี้จึงเสนอว่า นักปกป้องสิทธิมนุษยชนและ
ผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กถูกละเมิดสิทธิตลอดกระบวนการยุติธรรมสำหรับ
เด็ก

ท้ายที่สุด รายงานฉบับนี้ชี้แนะถึงสิ่งที่สามารถทำได้เพื่อปรับปรุง
สถานการณ์ด้านสิทธิเด็กในประเทศไทย และเรียกร้องให้รัฐบาลไทยตอบ
รับข้อเสนอแนะจากศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน (ศูนย์ทนายฯ) เพื่อ
คุ้มครองสิทธิเด็กทั้งตามหลักกฎหมายภายในและระหว่างประเทศ

2. วิธีวิทยาในการวิจัย

เมื่อขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยภายใต้การนำของเยาวชน ขยับขยายไปทั่วประเทศไทยในปี 2563 ศูนย์ทนายฯ ได้ให้ความช่วยเหลือโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายในฐานะตัวแทนทางกฎหมายของเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีด้วยกฎหมายอันกดขี่เสรีภาพ เพียงเพราะพวกเขาออกมาใช้สิทธิด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมโดยสงบ ดังนั้น สลิตีที่อ้างอิงในรายงานฉบับนี้จึงครอบคลุมถึงช่วงเวลาระหว่างปี 2563 ถึงปี 2566 ศูนย์ทนายฯ ได้ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายกับเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนอย่างน้อย 249 คน (ผู้ชาย 195 คน ผู้หญิง 44 คน และ LGBTQ+ 10 คน) จากจำนวนเด็กและเยาวชนทั้งหมด 286 คนที่ถูกดำเนินคดีอาญานอกจากกรณีของเด็กที่ถูกดำเนินคดีอาญา ศูนย์ทนายฯ ก็ได้ให้ความช่วยเหลือและติดตามกรณีของเด็กและเยาวชนที่ถูกคุกคามนอกกระบวนการยุติธรรมเช่นกัน อีกทั้งศูนย์ทนายฯ ได้ใช้กลไกสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น ผู้รายงานพิเศษประจำสหประชาชาติ เป็นต้น เพื่อรณรงค์เรียกร้องสิทธิเด็กในประเทศไทย

รายงานฉบับนี้นิยามคำว่า “เด็ก” ว่า “บุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปี”³ โดยเป็นนิยามที่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ในลักษณะเดียวกัน

3 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 1.

กฎหมายของประเทศไทยนิยามว่า เด็กคือ “บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส”⁴ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (พรบ. ศาลเยาวชนฯ) นิยาม “เด็ก” ว่าเป็นบุคคลที่อายุตั้งแต่ 12 แต่ยังไม่ถึง 15 ปี และนิยาม “เยาวชน” ว่าเป็นบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปี แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์⁵ อย่างไรก็ตาม การจัดประเภทในลักษณะดังกล่าวไม่ได้ส่งผลต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งเด็กทุกคนต้องได้รับ นิยามดังกล่าวเพียงแต่จะส่งผลต่อกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่แตกต่างกันสำหรับ “เด็ก” และ “เยาวชน” เท่านั้น

รายงานฉบับนี้อาศัยประสบการณ์ตรงของนายความและเจ้าหน้าที่จากศูนย์ทนายฯ ซึ่งได้ทำงานกับเด็กมาเป็นเวลา 3 ปี นายความของศูนย์ทนายฯ ได้เดินทางไปสถานีตำรวจกับเด็กเพื่อรับทราบข้อกล่าวหาต่อพวกเขา อีกทั้งยังเป็นตัวแทนทางกฎหมายให้กับเด็กในกระบวนการพิจารณาความทางอาญาต่อเด็กในศาลเยาวชน นายความจากศูนย์ทนายฯ ได้พูดคุยกับนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และเจ้าหน้าที่ของสถานพินิจและในบางกรณี ทนายของศูนย์ทนายฯ ได้ดำเนินการตามหาผู้ปกครองหรือผู้อุปการะตามกฎหมายของเด็กทั้งในและนอกพื้นที่กรุงเทพมหานคร ฉะนั้น รายงานฉบับนี้ได้สะท้อนถึงประสบการณ์ดังกล่าวของนายความและเจ้าหน้าที่จากศูนย์ทนายฯ

4 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, มาตรา 4.

5 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 4

นอกจากนั้น รายงานฉบับนี้อ้างอิงจากเรื่องราวที่เด็กและเยาวชนได้เล่าให้ทางศูนย์ทนายฯ ฟัง หลังจากประสบกับการคุกคามทั้งในและนอกกระบวนการยุติธรรม ที่ผ่านมา ศูนย์ทนายฯ ได้สัมภาษณ์เด็กและแบ่งปันเรื่องราวของพวกเขาต่อสาธารณะอย่างสม่ำเสมอ ศูนย์ทนายฯ ได้จัดการรับฟังความคิดเห็นกับเด็กและเยาวชน 2 ครั้งในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2565 และเดือนตุลาคม 2566 การรับฟังความคิดเห็นดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อเปิดพื้นที่ปลอดภัยให้กับเด็กและเยาวชนในการแบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและมีส่วนร่วมในการช่วยจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การกล่าวถึงคดีต่าง ๆ ของเด็กในรายงานฉบับนี้ได้รับคำยินยอม โดยที่เด็กและเยาวชนมีความสมัครใจ อยู่ในสถานะที่เป็นอิสระในการตัดสินใจ และได้รับข้อมูลครบถ้วนแล้ว สำหรับเด็กที่ยังอายุต่ำกว่า 18 ปี รายงานฉบับนี้ใช้นามสมมติแทนที่จะใช้ชื่อจริงของพวกเขา รายงานฉบับนี้หลีกเลี่ยงการใช้ชื่อจริงกับเด็ก ยกเว้นในกรณีที่เด็กได้ให้ความยินยอมและการใช้ชื่อจริงนับว่าจำเป็นสำหรับการเล่าเรื่องราวของพวกเขา

รายงานฉบับนี้มีความมุ่งหมายที่จะสนับสนุนการพูดคุยกันในสังคมที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนี้เกี่ยวกับเรื่องสิทธิของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและนักทำกิจกรรมเคลื่อนไหวที่เป็นเด็กในประเทศไทย⁶ อย่างไรก็ตามก็ดี เราจำเป็นต้องละเว้นการกล่าวถึงรายละเอียดและประเด็นจำนวนมาก

6 ดูเพิ่มเติมที่ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *We Are Reclaiming Our Future* (ขอทวงคืนอนาคตของพวกเรา), 2566, <https://www.amnesty.org/en/documents/asa39/6336/2023/en/#:~:text=“We%20Are%20Reclaiming%20Our%20Future”%20examines%20key%20human%20rights%20issues,Thailand%20between%202020%20and%202022.>

เกี่ยวกับสิทธิเด็กในรายงานฉบับนี้ เพื่อให้เอกสารมีความยาวที่เหมาะสม ยกตัวอย่างเช่น แม้ว่ารายงานฉบับนี้จะพูดถึงปัญหาของ “มาตรการพิเศษ” หรือการเบี่ยงเบนคดีสำหรับนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและนักทำกิจกรรมเคลื่อนไหวที่เป็นเด็ก แต่ก็มีได้กล่าวถึงรายละเอียดหลายประการเนื่องจาก อาจทำให้รายงานมีความยาวมากเกินไป ศูนย์ทนายฯ ขอระบุไว้ว่า ประเด็นเกี่ยวกับ “มาตรการพิเศษ” เพียงเรื่องเดียวนั้น สามารถนำมาเขียนเป็นรายงานได้ทั้งฉบับ และหวังว่า ข้อมูลที่เราได้เก็บรวบรวมไว้ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา จะได้รับการนำไปเขียนเป็นรายงานอันเป็นประโยชน์ และผู้คนสามารถเข้าถึงได้ต่อไป

3. ข้อมูลพื้นฐาน

เมื่อเดือนกรกฎาคม 2563 การชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย ซึ่งจัดตั้งโดยนักเรียนนักศึกษาและเยาวชน เริ่มขยายตัวไปทั่วประเทศไทย การชุมนุมประท้วงซึ่งนำโดยเยาวชนได้รับการจุดประกายขึ้นจากการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างแพร่หลายในประเด็นความล้มเหลวในการจัดสรรวัคซีนโควิด-19 อย่างเพียงพอ ปัญหาเศรษฐกิจอันเป็นผลพวงจากมาตรการด้านสาธารณสุข การยุบพรรคคอนาคตใหม่ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้าน และการหายตัวไปของนักทำกิจกรรมเคลื่อนไหวชาวไทยซึ่งลี้ภัยอยู่ที่ประเทศกัมพูชาในขณะนั้น⁷ ทั้งนี้การชุมนุมประท้วงดังกล่าวมี |ข้อเรียกร้องหลักอยู่ 3 ประการ ประกอบไปด้วย (1.) การลาออกจากตำแหน่งของนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้ดำรงตำแหน่งนี้มาตั้งแต่ปี 2557 ตั้งแต่เขาได้ยึดอำนาจผ่านการรัฐประหารในปี 2557 จวบจนถึงก่อนการเลือกตั้งที่เพิ่งผ่านมาในเดือนพฤษภาคม 2566 (2.) การยุติการคุกคามนักกิจกรรมและนักปกป้องสิทธิมนุษยชนโดยเจ้าหน้าที่รัฐ และ (3.) การร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เนื่องจากฉบับปัจจุบันถูกร่างและอนุมัติโดยรัฐบาลทหาร

7 ฮิวแมนไรท์วอตช์,, Cambodia: Thai Activist Abducted in Phnom Penh (กัมพูชา: นักกิจกรรมชาวไทยถูกลักพาตัวในกรุงพนมเปญ), 5 มิถุนายน 2563, <https://www.hrw.org/news/2020/06/05/cambodia-thai-activist-abducted-phnom-penh>.

นักเรียนนักศึกษาและเยาวชนในขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตย บุกเบิกการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปสถาบันกษัตริย์เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทยยุคใหม่ โดยประเด็นนี้เป็นเสมือนประเด็นต้องห้ามในประเทศไทย นักทำกิจกรรมเคลื่อนไหวที่ถูกดำเนินคดีด้วยกฎหมายที่มุ่งกดขี่เสรีภาพ มีจำนวนพุ่งสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญตั้งแต่ช่วงเดือนกรกฎาคม 2563 โดยปัจจุบันมีจำนวน 1,935 คน หากอิงจากข้อมูลในวันที่ 1 ธันวาคม 2566⁸ ทั้งนี้เป็นผลมาจากคำประกาศของพลเอกประยุทธ์ ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นว่าจะ “ใช้กฎหมายทุกฉบับทุกมาตรา” กับนักทำกิจกรรมเคลื่อนไหวที่มีส่วนร่วมในขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตยซึ่งนำโดยเยาวชน⁹

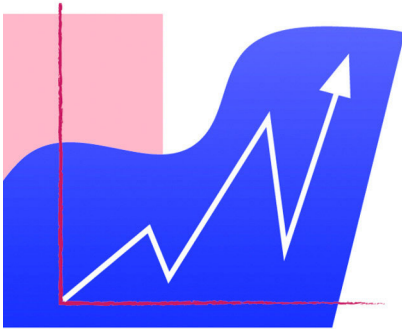
ปี 2563 – 2566

มีการดำเนินคดีต่อ:

- เด็ก 286 คน
- เด็กผู้ชาย 217 คน
- เด็กผู้หญิง 56 คน
- เด็กที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) 10 คน

8 ศูนย์ทนายฯ, ตุลาคม 2566: จำนวนผู้ถูกดำเนินคดีทางการเมืองยอดรวม 1,930 คน ใน 1,253 คดี, 3 พฤศจิกายน 2566, <https://tlhr2014.com/archives/61163>.

9 สำนักข่าวอัลจาซีรา, PM Prayuth promises to use ‘all laws’ against Thai protesters, 19 พฤศจิกายน 2563, <https://www.aljazeera.com/news/2020/11/19/pm-prayuth-promises-to-use-all-laws-against-thai-protesters> (นายกาประยุทธ์ประกาศจะใช้ ‘กฎหมายทุกฉบับ’ กับผู้ชุมนุมประท้วงชาวไทย)

2020 - 2023

ข้อหา :

286 เยวชน

217 ชาย

56 หญิง

10 LGBTQ+

ถึงแม้การเลือกตั้งทั่วไปที่ผ่านมาในช่วงเดือนพฤษภาคม 2566 จะช่วยให้ประชาชนมีความหวังถึงโอกาสที่จะเกิดความเปลี่ยนแปลงพื้นฐานขึ้นในประเทศไทย แต่ความหวังนั้นก็ถูกดับลงในไม่ช้า พรรคการเมืองที่มีแนวคิดก้าวหน้าอย่างพรรคก้าวไกล ซึ่งได้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะแก้ไขกฎหมายหมิ่นประมาทษัตริย์¹⁰ ได้ชนะการเลือกตั้ง แต่ถูกสกัดไม่ให้สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้โดยวุฒิสภาซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากกองทัพ¹¹ ในขณะเดียวกัน

10 สำนักข่าวบางกอกโพสต์, Move Forward Party firm on changing lese-majeste law (พรรคก้าวไกลยืนยันแก้กฎหมายหมิ่นประมาทษัตริย์), 16 กรกฎาคม 2566, <https://www.bangkokpost.com/thailand/politics/2612365/move-forward-party-firm-on-changing-lese-majeste-law>.

11 สำนักข่าวอัลจาซีรา, Party that won Thai elections blocked from forming coalition government (พรรคที่ชนะการเลือกตั้งในไทยไม่สามารถตั้งรัฐบาลผสมได้), 2 สิงหาคม 2566, <https://www.aljazeera.com/news/2566/8/2/party-that-won-thai-elections-blocked-from-forming-coalition-government>.

ศาลรัฐธรรมนูญได้ตัดสินรับพิจารณาคำร้องว่าพรรคก้าวไกลมีส่วนร่วมกับการล้มล้างการปกครองเนื่องด้วยแผนงานของพรรคในการแก้ไขกฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์¹² หากศาลเห็นด้วยกับผู้ร้อง พรรคการเมืองนี้อาจถูกยุบและคณะผู้บริหารอาจถูกตัดสิทธิทางการเมืองเป็นเวลากว่า 10 ปี เหมือนที่เคยเกิดขึ้นกับพรรคอนาคตใหม่ ซึ่งเป็นพรรคที่สืบทอดต่อเป็นพรรคก้าวไกลในเวลาต่อมา รัฐบาลผสมในปัจจุบันอยู่ภายใต้การนำของพรรคเพื่อไทย ซึ่งจับมือร่วมกับพรรคซึ่งสนับสนุนรัฐบาลที่สืบทอดอำนาจจากรัฐประหาร ซึ่งเป็นผู้กำกับควบคุมการดำเนินคดีมวลชนนักทำกิจกรรมเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยตั้งแต่ช่วงปลายปี 2563 ตั้งแต่การเลือกตั้งเมื่อเดือนพฤษภาคม 2566 อีกทั้งนับตั้งแต่รัฐบาลใหม่ขึ้นสู่อำนาจอย่างเป็นทางการ ก็ยังคงมีการดำเนินคดีเพิ่มเติมต่อนักทำกิจกรรมเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องทุกเดือน¹³

แม้ว่าเยาวชนมักเป็นผู้จัดตั้งการชุมนุมประท้วงมาตลอดประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศไทย แต่เราจำเป็นต้องให้ความสำคัญว่า การชุมนุมประท้วงเรียกร้องประชาธิปไตยในระลอกที่ผ่านมา มีผู้เข้าร่วมและขับเคลื่อนขบวนการเป็นจำนวนมากที่เป็นเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี

12 ฮิวแมนไรท์วอตช์, *Thailand: Bogus Charges Keep Candidate from Top Post*, 21 กรกฎาคม 2566, <https://www.hrw.org/news/2023/07/21/thailand-bogus-charges-keep-candidate-top-post>. (ประเทศไทย: กลวิธีการดำเนินคดีทำให้แคนดิเดต [นายกรัฐมนตรี] ไม่สามารถเข้ารับตำแหน่ง).

13 ศูนย์ทนายฯ, *September 2023: A total of 1,928 people have been politically prosecuted in 1,249 cases*, (กันยายน 2566: จำนวนผู้ถูกดำเนินคดีทางการเมืองยอดรวม 1,928 คน ใน 1,249 คดี), 17 October 2566, <https://tlhr2014.com/en/archives/60610>.

ซึ่งถือได้ว่าเป็น “เด็ก” ตามนิยามของทั้งกฎหมายไทย¹⁴ และกฎหมายระหว่างประเทศ¹⁵ เยาวชนที่ออกมาทำกิจกรรมเคลื่อนไหวในการชุมนุมประท้วงเรียกร้องประชาธิปไตย มีสถานะเป็นเด็ก จึงมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองพิเศษภายใต้อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child หรือ CRC) ซึ่งเป็นกลไกสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลมากที่สุดในประเด็นการคุ้มครองสิทธิของเด็กในทุกแง่มุมของชีวิตพวกเขา ประเทศไทยได้ภาคยานุวัติเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญานี้เมื่อปี 2535¹⁶ นอกจากนี้ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) ซึ่งประเทศไทยก็ได้ภาคยานุวัติเข้าเป็นภาคีในปี 2539 ก็ได้รับรองสิทธิของเด็กในด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบไว้ด้วยเช่นกัน¹⁷

ในช่วงระหว่างวันที่ 18 กรกฎาคม 2563 จนถึง 1 ธันวาคม 2566 มีเด็กจำนวนอย่างน้อย 286 คนถูกดำเนินคดีหรือฟ้องร้องใน 217 คดี

14 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 4 (“เด็ก” หมายถึงคนที่มีอายุเกินกว่าที่กำหนดตามมาตรา 73 ของประมวลกฎหมายอาญาแต่ยังอายุไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ ‘เยาวชน’ หมายถึงบุคคลที่มีอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปี”) รายงานฉบับนี้ใช้คำว่า “เด็ก” ในการพูดถึงบุคคลทุกคนที่อายุต่ำกว่า 18 ปีที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

15 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 1.

16 สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ(สำนักข้าหลวงใหญ่ฯ), *Ratification Status for Thailand*, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=172&Lang=EN (สถานะการให้สัตยาบันของประเทศไทย).

17 อ้างแล้ว.

เนื่องจากพวกเขาได้ออกมาใช้สิทธิด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบ ข้อหาหลักในการดำเนินคดีดังกล่าวหมายรวมถึง:

- ข้อหาฝ่าฝืนพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน, เด็กผู้ถูกดำเนินคดีเป็นจำนวน 241 คนใน 157 คดี
- ข้อหาหมิ่นประมาทกษัตริย์, เด็กผู้ถูกดำเนินคดีเป็นจำนวน 20 คนใน 23 คดี
- ข้อหาฝ่าฝืนพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ, เด็กผู้ถูกดำเนินคดีเป็นจำนวน 10 คนใน 5 คดี
- ข้อหายุยงปลุกปั่น, เด็กผู้ถูกดำเนินคดีเป็นจำนวน 3 คนใน 3 คดี
- ข้อหาฝ่าฝืนพระราชบัญญัติโรคติดต่อ, เด็กผู้ถูกดำเนินคดีเป็นจำนวน 31 คนใน 22 คดี
- ข้อหาหมิ่นสุ่มโดยผิดกฎหมาย, เด็กผู้ถูกดำเนินคดีเป็นจำนวน 137 คนใน 77 คดี

แม้ว่ากฎหมายระหว่างประเทศกำหนดให้มีการคุ้มครองอย่างพิเศษสำหรับเด็ก แต่นักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่เป็นเด็กในประเทศไทยต้องเผชิญกับการถูกดำเนินคดีและ/หรือการฟ้องร้องในข้อหาทางอาญาอันร้ายแรง เนื่องจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิของพวกเขา ด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบ¹⁸ การดำเนินคดีและฟ้องร้องเกิดขึ้นในนามของการป้องกันการระบาดของโควิด-19 โดยส่วนใหญ่เป็นข้อหาฝ่าฝืนข้อกำหนดตามพระราชกำหนดการบริหาร

18 ศูนย์ทนายฯ, *A statistical profile of minors charged for political expression and protest, 2020-2022*, 16 กันยายน 2565, <https://tlhr2014.com/en/archives/25302> (สถิติเยาวชนถูกดำเนินคดีจากการแสดงออกและการชุมนุม ปี 2563-67).

ราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน (จำนวน 157 คดี โดยมีเด็กและเยาวชน ถูกดำเนินคดี 241 คน) อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่รัฐได้ดำเนินคดี และ/หรือ ฟ้องร้องเด็กเป็นจำนวนมากในข้อหาทางอาญาอันร้ายแรงอย่างข้อหา หมิ่นประมาทกษัตริย์ (จำนวน 23 คดี โดยมีเด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดี 20 คน)¹⁹ และข้อหาขู่ยิงปลุกปั่น (จำนวน 3 คดี โดยมีเด็กและเยาวชน ถูกดำเนินคดี 3 คน)²⁰ เนื่องจากการดำเนินคดีและฟ้องร้องเด็กเหล่านี้ อดีตข้าหลวงใหญ่ด้านสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ มิเชล บาเชเลต์ (Michelle Bachelet) ได้เขียนจดหมายถึงรัฐบาลไทย โดยลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2565 เพื่อแสดงถึงความห่วงกังวลเกี่ยวกับ “ผู้คนจำนวนมาก รวมไปถึงเด็ก ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วงเรียกร้องประชาธิปไตย

19 ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา 112

20 อ้างแล้ว, มาตรา 116

ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2563 ... ต้องเผชิญกับการดำเนินคดี การจับกุม และการควบคุมตัว โดยรวมไปถึงการใช้กฎหมายอาญาข้อหาร้ายแรงอย่างข้อหา ยุยงปลุกปั่น ข้อหาหมิ่นประมาทกษัตริย์ และข้อหาอื่น ๆ เพราะพวกเขา ออกมาใช้เสรีภาพขั้นพื้นฐาน”²¹

ในช่วงระหว่างกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน (Universal Periodic Review หรือ UPR) ครั้งที่ 3 ของประเทศไทย เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2564 ณ กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ประเทศไทยได้รับข้อเสนอแนะเป็นจำนวน 278 ข้อจากรัฐสมาชิกอื่น ๆ ที่ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ประเทศไทยได้แสดงเจตจำนงค์ อันชัดเจนด้านสิทธิเด็กด้วยการตกลงสนับสนุนข้อเสนอแนะหลายข้อเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็ก ไม่ว่าจะเป็นข้อเสนอแนะของประเทศอิตาลีในการ ดำเนินมาตรการเพื่อขจัดความรุนแรงและการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบต่อ ผู้หญิงและเด็ก ข้อเสนอแนะของประเทศสวีเดนในการออกกฎหมายห้ามการ ลงโทษทางกายต่อเด็กในทุกรูปแบบ และข้อเสนอแนะของประเทศญี่ปุ่นใน การปรับปรุงพัฒนาการเข้าถึงบริการทางสังคมรวมถึงการศึกษาสำหรับเด็ก²² อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยได้ปฏิเสธที่จะรับรองข้อเสนอแนะเรื่องการดำเนินคดี อาญาต่อเด็กในกรณีของการใช้เสรีภาพในการแสดงออก ดังต่อไปนี้:

21 จดหมายจากมิเชล บาเซเลต์ (อดีตข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชน) ถึงรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ, 1 กรกฎาคม 2565, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/upr/wgsessions/39th/2022-07-14/HC-Thailand.pdf>.

22 คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Thailand* (รายงานจากคณะทำงานว่าด้วยการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรอบด้าน: ประเทศไทย), A/HRC/49/17, ข้อเสนอแนะ 51.143 (อิตาลี), 51.160 (สวีเดน), and 51.102 (ญี่ปุ่น), <https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=A%2FHRC%2F49%2F17&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False>.

1. ข้อเสนอแนะหมายเลข 52.47 จากประเทศเม็กซิโก: “ยุติการทำให้การใช้เสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบเป็นความผิดทางอาญาและหลีกเลี่ยงการควบคุมตัวผู้เยาว์เนื่องด้วยเหตุแห่งการใช้สิทธิดังกล่าว”

2. ข้อเสนอแนะหมายเลข 52.56 จากประเทศฟินแลนด์: “พิจารณาปรับปรุงการใช้กฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์ทั้งหมด และให้ความสำคัญโดยเฉพาะกับการใช้กฎหมายฉบับนี้กับผู้เยาว์ เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ รวมถึงอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก”

3. ข้อเสนอแนะหมายเลข 52.63 จากประเทศออสเตรเลีย: “ยุติการจับกุมและฟ้องร้องเด็กภายใต้มาตรา 112 และมาตราอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของสาธารณะในประมวลกฎหมายอาญา และรับประกันว่าประเทศไทยจะเคารพพันธกรณีของประเทศภายใต้มาตรา 13 15 และ 37 ของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก”

4. ข้อเสนอแนะหมายเลข 52.66 จากประเทศเดนมาร์ก: “รับรองว่าจะไม่ตัดสินโทษทางอาญาอันร้ายแรงที่สุดกับเด็ก ซึ่งรวมถึงในบริบทของการใช้มาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญา โดยดำเนินการให้สอดคล้องกับมาตรา 40 ของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก”²³

23 คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Thailand – Addendum: Views on conclusions and/or recommendations, voluntary commitments and replies presented by the State under review* (รายงานจากคณะทำงานว่าด้วยการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรอบด้าน: ประเทศไทย ภาคผนวก: มุมมองเกี่ยวกับบทสรุปและ/หรือข้อเสนอแนะ พันธะสัญญาแบบสมัครใจ และคำตอบจากรัฐที่ได้รับการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน), A/HRC/49/17/Add.1, 17 กุมภาพันธ์ 2565, ย่อหน้า 9, <https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=A%2FHRC%2F49%2F17%2FAdd.1&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False>.

การปฏิเสธไม่รับรองข้อเสนอแนะดังกล่าวเกี่ยวกับสิทธิของเด็กและเยาวชนในด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบ โดยเฉพาะในบริบทของการใช้กฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์ นับได้ว่าสอดคล้องกับแนวโน้มของรัฐบาลที่เลือกปฏิเสธไม่รับรองข้อเสนอแนะอีก 19 ประการจากกระบวนการ UPR ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิขั้นพื้นฐานด้านเสรีภาพในการแสดงออก การชุมนุมประท้วงโดยสงบ และการรวมกลุ่ม ทั้งนี้รวมถึงข้อเสนอแนะจากประเทศนอร์เวย์ซึ่งเรียกร้องให้ประเทศไทย “คุ้มครองบุคคล รวมถึงผู้เป็นฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง จากการคุกคาม กลั่นแกล้งด้วยกระบวนการยุติธรรม” และข้อเสนอแนะจากประเทศออสเตรเลียที่เรียกร้องให้ประเทศไทย “รับประกันสิทธิด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบ และยุติการพุ่งเป้าจัดการพลเรือนที่เข้าร่วมการชุมนุมประท้วงโดยสงบด้วยการดำเนินคดีอาญาซึ่งมีโทษจำคุกสูงมากเกินไป”²⁴

24 คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Thailand* (รายงานจากคณะทำงานว่าด้วยการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรอบด้าน: ประเทศไทย), A/HRC/49/17, Recommendations 52.50 (นอร์เวย์) and 52.52 (ออสเตรเลีย), <https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=A%2FHRC%2F49%2F17&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False>; คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, *Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Thailand – Addendum: Views on conclusions and/or recommendations, voluntary commitments and replies presented by the State under review* (รายงานจากคณะทำงานว่าด้วยการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรอบด้าน: ประเทศไทย ภาคผนวก: มุมมองเกี่ยวกับบทสรุปและ/หรือข้อเสนอแนะ พันธะสัญญาแบบสมัครใจ และคำตอบจากรัฐที่ได้รับการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชน), A/HRC/49/17/Add.1, 17 February 2565, para. 9, <https://undocs.org/Home/Mobile?FinalSymbol=A%2FHRC%2F49%2F17%2FAdd.1&Language=E&DeviceType=Desktop&LangRequested=False>.

อีกทั้ง ประเทศไทยยังปฏิเสธที่จะรับรองข้อเสนอแนะให้พิจารณาปรับปรุงหรือแก้ไขมาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญา²⁵ และยังได้แจ้งกับคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติในช่วงการกล่าวปิดว่าการใช้สิทธิด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบ “ต้องอยู่ในกรอบของกฎหมายและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นหรือกระตุ้นให้เกิดความเกลียดชังและบั่นทอนความมั่นคงแห่งชาติและความสงบเรียบร้อยของสาธารณะ”²⁶ ในขณะที่ประเทศไทยยังคงให้ความชอบธรรมต่อการใช้ข้อหาอันร้ายแรงทางอาญาในการจัดการกับนักทำกิจกรรมเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตย รวมถึงนักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่เป็นเด็กนั้น มีเด็กจำนวนอย่างน้อย 286 คนที่จำต้องเข้าไปพัวพันกับกระบวนการยุติธรรมโดยไม่จำเป็น เพียงเพราะพวกเขาออกมาใช้สิทธิด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบ

25 ศูนย์ทนายฯ, *National Youth Day: Revisiting Recommendations about Child Protection from International Community to Thailand on the World Stage* (วันเยาวชนแห่งชาติ: สืบรวจข้อเสนอแนะเรื่องการคุ้มครองเด็กโดยประชาคมระหว่างประเทศต่อประเทศไทยในระดับโลก), 21 กันยายน 2565, <https://tlhr2014.com/en/archives/48641>

26 แดลงปิด โดย รองวุฒิ วีรบุตร เอกอัครราชทูต รองผู้แทนถาวรไทยประจำสหประชาชาติ ณ นครเจนีวา กระทรวงการต่างประเทศ ในการรับรองผลลัพธ์ของกระบวนการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนรอบด้านสำหรับประเทศไทยครั้งที่ 3, การประชุมสมัยที่ 49 ของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่ง session of the UN Human Rights Council, 24 มีนาคม 2565, <https://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/HRC49UPR.pdf>.

สถิติของคดีในศาลเยาวชน

คดีที่เกี่ยวข้องกับเด็ก (ข้อมูลล่าสุด วันที่ 30 พฤศจิกายน 2566)	จำนวน ของเด็ก	จำนวน ของคดี
คดีที่เกี่ยวข้องกับเด็กทั้งหมด	286	217
ศาลชั้นต้น	6	6
ศาลอุทธรณ์	16	15
ศาลฎีกา	2	2
สิ้นสุดแล้ว*	84	76

* คดีสามารถสิ้นสุดลงได้ด้วยหลากหลายวิธีการ ยกตัวอย่างเช่น เด็กที่กระทำการขัดต่อกฎหมายอาจสามารถรับสารภาพต่อความผิด เพื่อเข้าสู่ “มาตรการพิเศษ” ได้แทนที่จะถูกฟ้องร้องหรือถูกพิพากษา²⁷ นอกจากนี้ เด็กอาจถูกตัดสินให้จ่ายค่าปรับหรือให้จำคุกได้เช่นกัน ในกรณีที่ศาลตัดสินให้เด็กต้องจำคุก ศาลไทยมักปฏิบัติตามธรรมเนียมในการเลือกรอลงอาญา หรือแทนคำสั่งจำคุกดังกล่าวด้วยการสั่งให้เด็กไปเข้าร่วมกับอบรม ณ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตาม มาตรการเหล่านี้

27 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 86 90 และ 132.

ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลและไม่มีการรับประกันใด ๆ ²⁸ ทั้งนี้ มีการบันทึกข้อมูลในคดีอันน่าหวังกังวลในช่วงที่ผ่านมาได้ไม่นาน ซึ่งศาลได้ใช้ดุลพินิจในการสั่งควบคุมตัวเด็กโดยกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของมาตรการพิเศษ

28 อ่างแล้ว, มาตรา 142.

4. การใช้กฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์ กับเด็ก

“ผู้ใดหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้าย พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 112 ว่าด้วยการหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายต่อราชวงศ์

หลังจากมีการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์และเรียกร้องให้มีการปฏิรูปอย่างแพร่หลายโดยขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตยที่นำโดยเยาวชน จำนวนคดีมาตรา 112 ก็พุ่งสูงขึ้นตั้งแต่ช่วงปลายปี 2563 เป็นต้นมา หลังจากที่มีการหยุดบังคับใช้กฎหมายนี้เป็นเวลา 2 ปี²⁹ เจ้าหน้าที่รัฐได้พุ่งเป้าจัดการนักทำกิจกรรมเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตย ศิลปิน

29 สำนักข่าวบีบีซี, สนง.อัยการสูงสุด ออกแนวปฏิบัติใหม่ รวบคดี 112 ให้ อสส. พิจารณา, 27 กุมภาพันธ์ 2561, <https://www.bbc.com/thai/thailand-43209449> (ตั้งแต่ปี 2561 ถึงปี 2563 คำสั่งของอัยการสูงสุด ลงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2561 เพื่อตัดอำนาจในการฟ้องร้องคดีมาตรา 112 จากพนักงานอัยการทั่วไป ดังนั้น มีเพียงอัยการสูงสุดเท่านั้นที่มีอำนาจในการตัดสินใจฟ้องร้องคดี 112 แต่เพียงผู้เดียว); ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการสั่งคดีอาญาที่จะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติ หรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561, <https://www.ratchakittha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/044/11.PDF> (อัยการสูงสุดออกคำสั่งเพิ่มเติมในวันที่ 15 มิถุนายน 2561 เกี่ยวกับการสั่งคดีอาญาที่ไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน หรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติหรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ).

นักดนตรี อินฟลูเอนเซอร์ และนักข่าว รวมไปถึงนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ที่เป็นเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ด้วยการดำเนินคดีและ/หรือฟ้องร้องด้วยกฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์ โดยหากพบว่ามีกรณีละเมิด จะมีโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ถึง 15 ปี

จวบจนถึงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2566 มีคนจำนวนไม่ต่ำกว่า 262 คน ถูกดำเนินคดีมาตรา 112 ใน 285 คดี ในจำนวนดังกล่าว มีเด็กรวมอยู่ถึง 20 คน และมีเด็ก 2 คนที่ต้องขออนุญาตอยู่ภายใต้การควบคุมตัว ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมาตรการพิเศษ

มาตรา 112	จำนวนเด็ก	จำนวนคดี
คดีมาตรา 112	20	23
สถานะคดี	จำนวนคน	จำนวนคดี
ศาลชั้นต้น	4	3
ศาลอุทธรณ์	5	6
ศาลฎีกา	1	1
คดีสิ้นสุดแล้ว ³⁰	10	10

30 คดีต่าง ๆ สามารถสิ้นสุดได้ด้วยหลายวิธี ยกตัวอย่างเช่น เด็กที่กระทำผิดกฎหมายอาจสามารถรับสารภาพเพื่อเข้าสู่ “มาตรการพิเศษ” แทนการถูกฟ้องร้องหรือพิจารณาพิพากษาได้ เด็กอาจถูกลงโทษด้วยการปรับหรือการจำคุกได้เช่นกัน ในกรณีที่ศาลตัดสินจำคุก ศาลมักจะตัดสินให้รอลงอาญาและทดแทนการลงโทษด้วยการสั่งให้เด็กไปเข้าศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแทน.

4.1 กฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน

4.1.1 เสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบ

การใช้มาตรา 112 กับเด็กถือได้ว่าน่ากังวลเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเนื่องจากกฎหมายบทบัญญัตินี้ขัดกับมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ หากอ้างอิงจาก CRC เสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบนับว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของเด็ก โดยประเทศไทยมีพันธกรณีทางกฎหมายที่จะต้องเคารพ ปกป้อง และเติมเต็มสิทธิดังกล่าว³¹ การลิดรอนสิทธิเหล่านี้สามารถกระทำได้ เพียงในกรณีเดียวที่การลิดรอนดังกล่าว (1.) ได้รับการรับรองภายใต้กฎหมาย และ (2.) จำเป็นต่อการเคารพสิทธิและชื่อเสียงของผู้อื่น หรือต่อการปกป้องความมั่นคงแห่งชาติหรือความสงบเรียบร้อยของสาธารณะหรือสาธารณสุขและหลักศีลธรรม³² หลักการเหล่านี้ได้รับการรับรองในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ภายใต้มาตรา 19 ของ ICCPR

31 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 13(1), 15(1).

32 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 13(2), 15(2).

“ในประเด็นเรื่องการพูดคุยเกี่ยวกับการเมือง คณะกรรมการฯ ได้สังเกตว่า กติกาฉบับนี้ให้คุณค่าความสำคัญมากเป็นพิเศษกับการแสดงออกอย่างไม่ถูกปิดกั้น เมื่อมีการถกเถียงสาธารณะเกี่ยวกับบุคคลสาธารณะในพื้นที่สาธารณะและเกี่ยวกับสถาบันของสาธารณะ”

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ความเห็นทั่วไปหมายเลข 34 ว่าด้วยมาตรา 19 เรื่องเสรีภาพด้านความคิดเห็นและการแสดงออก ย่อหน้าที่ 38

ในเอกสารความเห็นทั่วไปหมายเลข 34 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (คณะกรรมการฯ) เพิ่มความกระจ่างว่า “แม้ปรากฏข้อเท็จจริงว่ารูปแบบการแสดงออกนั้นถือได้ว่าเป็นการดูหมิ่นบุคคลสาธารณะ แต่ข้อเท็จจริงดังกล่าวก็ไม่สามารถถือว่าเพียงพอต่อการให้ความชอบธรรมในการสั่งลงโทษ ถึงแม้บุคคลสาธารณะเองก็สามารถได้รับสิทธิประโยชน์จากบทบัญญัติเหล่านี้ของ [ICCPR] ได้ก็ตาม”³³ คณะกรรมการฯ อธิบายเสริมว่า “บุคคลสาธารณะทั้งหมด รวมถึงผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองสูงสุด เช่น ประมุขของรัฐและรัฐบาล เป็นต้น ก็สามารถถูกวิพากษ์วิจารณ์และถูกคัดค้านทางการเมืองได้” และ “กฎหมายไม่ควรอนุญาตให้มีบทลงโทษที่ร้ายแรงยิ่งขึ้น เพียงเพราะสถานะตัวตนของผู้ที่อาจ

33 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 34 ว่าด้วยมาตรา 19 เรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก, CCPR/C/GC/34, 12 กันยายน 2554, ย่อหน้า 38.

ถูกวิจารณ์³⁴ ดังนั้น “กฎหมายหมิ่นประมาทษัตริย์” และ “กฎหมายหมิ่นประมาทประมุขของรัฐ” จึงเป็นกฎหมายที่คณะกรรมการสิทธิฯ ห่วงกังวลเป็นพิเศษ³⁵

รัฐบาลไทยมักจะโต้ตอบด้วยการอ้างถึง “ชื่อเสียงของผู้อื่น” “ความปลอดภัยสาธารณะ” และ/หรือ “ความมั่นคงของรัฐ” เพื่อให้ความชอบธรรมกับการฟ้องร้องผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่างด้วยมาตรา 112³⁶ ในกรณีที่ผ่านมาไม่นาน เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2566 รัฐบาลไทยได้ให้เหตุผลต่อการดำเนินคดีมาตรา 112 และการควบคุมตัวก่อนพิจารณาคดีกับหยก³⁷ จากการกระทำของเธอตอนเธออายุ 14 ปี โดยให้คำอธิบายหลายประการต่อผู้รายงานพิเศษประจำสหประชาชาติ รวมไปถึงจุดประสงค์ของการใช้กฎหมายหมิ่นประมาทษัตริย์ด้วยถ้อยคำต่อไปนี้:

“จุดประสงค์ของกฎหมายหมิ่นประมาทษัตริย์ ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย มิใช่เพียงเพื่อปกป้องกษัตริย์ ราชนินี หรือรัชทายาท ในฐานะบุคคลคนหนึ่งเฉกเช่นเดียวกับที่มีกฎหมายหมิ่นประมาทที่คุ้มครองพลเมืองทุกคน เนื่องจากประเทศไทยปกครองภายใต้ระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ มาตราดังกล่าวจึงช่วย

34 อ้างแล้ว.

35 อ้างแล้ว.

36 รายงานจากภาครัฐ ซึ่งส่งตามย่อหน้าที่ 5 ของภาคผนวกในมติของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนประจำสหประชาชาติหมายเลข 16/21: ประเทศไทย, A/HRC/WG.6/39/THA/1, 17 สิงหาคม 2564, ย่อหน้า 117.

37 แม้ว่าศูนย์ทนายฯ ไม่ได้เป็นที่ปรึกษาทางกฎหมายของหยก แต่ก็ได้ติดตามคดีของเธออย่างใกล้ชิด

ปกป้องสถาบันกษัตริย์ในฐานะหนึ่งในเสาหลักของชาติสำหรับประชาชนชาวไทย ดังนั้น กฎหมายฉบับนี้จึงมีเป้าหมายในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสาธารณะและความมั่นคงของรัฐ ซึ่งสมควรกำหนดให้มีโทษสูงกว่า เมื่อพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้ว”³⁸ (เน้นข้อความโดยผู้เขียน)

คำพิพากษาหรือคำฟ้องร้องส่วนใหญ่ (หากมิใช่ทั้งหมด) ไม่มีการพิสูจน์ “ในลักษณะที่เฉพาะและเจาะจงรายกรณี” เกี่ยวกับ “ลักษณะเฉพาะของภัยคุกคาม ความจำเป็น และความได้สัดส่วนของการกระทำที่ดำเนินการไป โดยเฉพาะการโยงให้เห็นความเชื่อมโยงโดยตรงและใกล้ชิดระหว่างการแสดงออกและภัยคุกคามดังกล่าว”³⁹ ยกตัวอย่างเช่น กรณีการมีส่วนร่วมในการชุมนุมประท้วงโดยสงบของหยก ยังคงขาดความชัดเจนว่านับเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของรัฐหรือความสงบเรียบร้อยของสาธารณะอย่างไร ในลักษณะเช่นเดียวกัน กรณีการใส่เสื้อครอบที่ออปของเด็กอายุ 16 ปี⁴⁰ หรือการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์อย่างสงบโดยเด็กอายุ 17 ปี⁴¹ ก็ยังไม่มี ความชัดเจนว่าถือเป็นการคุกคามต่อความมั่นคงของรัฐหรือความสงบเรียบร้อยของสาธารณะอย่างไร

38 คำตอบของประเทศไทยต่อจดหมายร่วมจากผู้เชี่ยวชาญประจำสหประชาชาติ หมายเลขอ้างอิง AL THA 2/2023 ลงวันที่ 5 พฤษภาคม 2566, หมายเลข 52101/206, 25 สิงหาคม 2566.

39 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 34 ว่าด้วยมาตรา 19 เรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก, CCPR/C/GC/34, 12 กันยายน 2554, ย่อหน้า 35.

40 ดูเพิ่มเติมที่ส่วนที่ 4.2.2.

41 ดูเพิ่มเติมที่ส่วนที่ 4.2.1.

ยิ่งไปกว่านั้น บทลงโทษของมาตรา 112 กล่าวคือการบังคับใช้โทษจำคุกเป็นเวลา 3 ถึง 15 ปี ถือว่าร้ายแรงอย่างไม่ได้สัดส่วน⁴² หากรัฐบาลไทยต้องการปกป้องสิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคลใดเป็นพิเศษ รัฐบาลสามารถใช้วิธีที่ลึบเนียนน้อยกว่านี้ เช่น การใช้กฎหมายหมิ่นประมาทแพ่งซึ่งไม่มีการบังคับใช้โทษจำคุก เพื่อให้ลุล่วงตามจุดประสงค์ในการคุ้มครองดังที่ต้องการ⁴³

4.1.2 หลักการเรื่องความชอบด้วยกฎหมาย

นอกจากมาตรา 112 จะขัดต่อสิทธิด้านเสรีภาพในการแสดงออก และการชุมนุมประท้วงโดยสงบภายใต้มาตรา 13(1) และ 15(1) ของ CRC แล้ว ยังละเมิดต่อหลักการเรื่องความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายระหว่างประเทศ หลักการดังกล่าวกำหนดว่า การกระทำผิดทางอาญาต้องได้รับการนิยามอย่างชัดเจน เข้าถึงได้ และคาดเดาได้สำหรับสาธารณชน⁴⁴

42 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 34 ว่าด้วยมาตรา 19 เรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก, CCPR/C/GC/34, 12 กันยายน 2554, ย่อหน้า 47 (“รัฐต่าง ๆ ควรพิจารณายุติการทำให้การหมิ่นประมาทเป็นความผิดทางอาญา และในกรณีใด ๆ ก็ตาม การนำกฎหมายอาญามาใช้ควรกระทำแค่เพียงกับคดีอันร้ายแรงที่สุด และการลงโทษจำคุกไม่มีทางถือได้ว่าเป็นการลงโทษที่เหมาะสม”).

43 อ้างแล้ว, ย่อหน้า 33-34. นอกจากนี้ ดูเพิ่มเติมที่ คณะทำงานสหประชาชาติว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการ, ความคิดเห็นหมายเลข 44/2016, ย่อหน้า 29 (“หากโพสต์ของนายพงศักดิ์ เป็นการหมิ่นประมาทบุคคลใดจริง การเยียวยาจะต้องเริ่มต้นจากการฟ้องหมิ่นประมาทแพ่ง แทนที่จะเป็นกระบวนการทางคดีอาญา (ดูเพิ่มเติมที่ A/HRC/4/27, ย่อหน้า 81).”)

44 ดูตัวอย่างเช่น ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป, *SW v. The United Kingdom*, หมายเลข 20166/92, 22 พฤศจิกายน 2538, ย่อหน้า 35 (“การกระทำความผิดจะต้องได้รับการนิยามอย่างชัดเจนในตัวบทกฎหมาย”), และศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป, แนวทางเกี่ยวกับมาตรา 7 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชน – ห้ามลงโทษโดยไม่มีกฎหมาย: หลักการว่ามีเพียงกฎหมายเท่านั้นที่จะนิยามความผิดทางอาญาและกำหนดบทลงโทษได้, อัปเดตล่าสุดเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2565, หน้า 12-17. หลักการที่ได้รับการรับรองภายใต้ข้อ 40(2)(a) แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ก็มีอยู่ในมาตรา 7 ของอนุสัญญายุโรปว่าด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ สามารถ “เข้าถึงและเข้าใจกฎหมาย และควบคุมดูแลพฤติกรรมของเขาและเธอให้ตรงตามนั้นได้”⁴⁵

อย่างไรก็ตาม มาตรา 112 “มีได้นียามว่าการแสดงออกรูปแบบใด เข้าข่ายว่าเป็นการหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้าย พระมหากษัตริย์ และเปิดช่องให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถใช้ดุลยพินิจในการตีความได้ทั้งหมดเพื่อบ่งชี้ว่าการกระทำใดเป็นการกระทำที่เข้าลักษณะความผิดฐานหมิ่นประมาทกษัตริย์”⁴⁶ ในปี 2560 นักกิจกรรมเคลื่อนไหวชาวไทยถูกตัดสินลงโทษจำคุกเป็นเวลา 5 ปี เนื่องจากแชร์บทความของสำนักข่าวบีบีซีเกี่ยวกับกษัตริย์รัชกาลที่ 10 ในเฟซบุ๊ก⁴⁷ เมื่อเดือนกันยายน 2565 ผู้หญิงชาวไทยถูกตัดสินจำคุก 3 ปีเนื่องจากถูกกล่าวหาว่าแต่งตัวล้อเลียนพระราชินีด้วยการใช้ชุดไทยในงานแฟชั่นโชว์ที่จัดขึ้นในลักษณะเสียดสีล้อเลียนโดยสมาชิกขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตย⁴⁸ เมื่อเดือนมีนาคม 2566 ผู้ชายคนหนึ่งถูกตัดสินจำคุกเป็นเวลา 3 ปีเนื่องจากถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ขายปฏิทิน “เปิดเหลือง” ซึ่งมีรูปประกอบที่

45 คณะทำงานสหประชาชาติว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการ, ความคิดเห็นหมายเลข 64/2021, 27 มกราคม 2565, ย่อหน้า 56.

46 อ้างแล้ว, ย่อหน้า 55.

47 ศูนย์ทนายฯ, ‘ไม่ ดาวดิน’ รับสารภาพคดีม.112เหตุแชร์ข่าว BBC ไทย ศาลพิพากษาคุก 5 ปี สารภาพเหลือ 2 ปี 6เดือน, 15 สิงหาคม 2017, <https://tlhr2014.com/archives/4906> (ผู้ชายคนหนึ่งถูกตัดสินจำคุก 5 ปีจากการแชร์บทความเกี่ยวกับรัชกาลที่ 10 จากสำนักข่าวบีบีซีในบัญชีเฟซบุ๊กส่วนตัวของเขา).

48 ศูนย์ทนายฯ, เปิดคำพิพากษาลบเต็ม คดี 112 “นิ่ว จตุพร”: เมื่อการล้อเลียนเสียดสีกลายเป็นความผิด, 13 ตุลาคม 2565, <https://tlhr2014.com/archives/49521> (ผู้หญิงชาวไทยถูกตัดสินจำคุก 3 ปีจากการใช้ชุดไทยและถูกกล่าวหาว่าล้อเลียนราชินี).

เป็นการดูหมิ่นรัชกาลที่ 10 ตามการตีความของศาล⁴⁹ คดีเหล่านี้ล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นถึงความยากลำบาก โดยเฉพาะสำหรับเด็กที่อาจมีอายุต่ำเพียงแค่ 14 ปี ในการบ่งชี้ว่าอะไรคือขอบเขตของมาตรา 112

Pai Jatupat

27 mins · 🌐

ตอนนี้ผมกำลังจะโดนจับ
ข้อหา 112 จากตำรวจขอนแก่น
เนื่องจากแชร์ข่าว BBC Thai

95

16 Comments 37 Shares

Like

Comment

Share

รูปภาพที่ 1: ภาพหน้าจอของโพสต์เฟซบุ๊กโดยนักทำกิจกรรมเคลื่อนไหวชาวไทย ซึ่งระบุว่าเขากำลังจะถูกจับกุมภายใต้มาตรา 112 เนื่องจากการแชร์บทความจากสำนักข่าวบีบีซี, เครดิตภาพจาก สำนักข่าวประชาไท

49 ศูนย์ทนายฯ, ศาลอาญาลดชั้นลงโทษจำคุกคดีจำหน่ายปฏิทินเปิด 3 ปี ไม่รอลงอาญา ชี้หมิ่น ร.10 ผิด ม.112 เนื่องจากการตีความที่รับฟังได้ แต่พยานจำเลยเป็นเพียงความเห็นส่วนตัวเท่านั้น, 7 มีนาคม 2566, <https://tlhr2014.com/archives/54080>.

รูปภาพที่ 2: “รันเวย์ของประชาชน” หรือแฟชั่นโชว์ซึ่งจัดขึ้นเพื่อเสียดสีล้อเลียน โดยสมาชิกของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยเมื่อเดือนตุลาคม 2563, เครดิตภาพจาก สำนักข่าว WorkpointTODAY

TLR

รูปภาพที่ 3: ปฏิทิน “เปิดเหลือง” เครดิตภาพจาก เพจเฟซบุ๊ก “ราษฎร”

รูปภาพที่ 4: ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เครดิตภาพจาก ศูนย์ทนายฯ

อีกตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาดังกล่าวคือ คำพิพากษา โดยศาลเยาวชนและครอบครัวกลางต่อเพชร ซึ่งเกี่ยวโยงกับการปราศรัย ในประเด็นเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์โดยเพชรตอนเขาอายุ 17 ปี⁵⁰ ศาลได้วินิจฉัยว่าการปราศรัยของเพชรเพียงแค่ว่าพาดพิงถึงรัชกาลที่ 9 มิใช่รัชกาลที่ 10 แต่ถึงแม้เป็นเช่นนั้น ศาลก็ยังตัดสินว่าเพชรมีความผิด โทษฐานหมิ่นประมาทหรือดูหมิ่นรัชกาลที่ 9 ทั้งนี้ศาลให้เหตุผลว่า รัชกาลที่ 9 เป็นพระราชบิดาของรัชกาลที่ 10 ดังนั้นการดูหมิ่นอดีตกษัตริย์

50 ศูนย์ทนายฯ, “Petch” Thankom sentenced to 2 years jail term for violating Section 112 but the Central Juvenile and Family court replaced imprisonment with an order to enter a Juvenile Practice and Training Center (“เพชร” ชนกร ถูกพิพากษาจำคุก 2 ปีผิดมาตรา 112 แต่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางสั่งให้เข้าศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแทนการจำคุก).. 23 พฤศจิกายน 2566, <https://tlhr2014.com/en/archives/50869>.

ท่านแรกจึงถือว่าเป็นการดูหมิ่นกษัตริย์องค์ปัจจุบันด้วย นอกจากนี้ ศาลยังได้ขยับขยายขอบเขตการใช้มาตรา 112 ให้ครอบคลุมนอกเหนือจากกษัตริย์องค์ปัจจุบัน ให้รวมไปถึงกษัตริย์ในอดีตทั้งหมด สมาชิกราชวงศ์ทุกคน และตัวสถาบันกษัตริย์เองอีกด้วย⁵¹

“พระบรมราชโองการถือว่าเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีลำดับศักดิ์ของกฎหมายเทียบเท่ากับพระราชบัญญัติ”

- คำพิพากษาโดยศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง คดีดำหมายเลข ยขอ.109/2564 วันที่ 22 พฤศจิกายน 2565

ในการตีความกฎหมายอย่างกว้างขวางในลักษณะข้างต้น ศาลได้ยึดถือตีความของรัชกาลที่ 10 ต่อมาตรา 6 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปี 2560⁵² ซึ่งระบุไว้ในพระบรมราชโองการเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2562⁵³ ทั้งนี้ ศาลได้ให้สถานะแก่พระบรมราชโองการเทียบเท่า

51 ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, คดีดำหมายเลข ยขอ. 109/2564, คดีแดงหมายเลข ยขอ. 345/2565, คำพิพากษา, 22 พฤศจิกายน 2565, หน้า 18-20.

52 รัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (รัฐธรรมนูญ 2560), มาตรา 6 (“องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้.”).

53 ประกาศสถาบันพระมหากษัตริย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, ราชกิจจานุเบกษา, 8 กุมภาพันธ์ 2562, https://dl.parliament.go.th/bitstream/handle/20.500.13072/541599/620208_1_37%E0%B8%87%E0%B8%9E%E0%B8%B4%E0%B9%80%E0%B8%A8%E0%B8%A9.pdf?sequence=1.

กับพระราชบัญญัติ แม้ว่าพระบรมราชโองการจะไม่ได้รับสนองโดยสมาชิกของรัฐสภาที่มาจากการเลือกตั้งก็ตาม⁵⁴ มาตรา 6 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปี 2560 รับรองสถานะของกษัตริย์อันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้นั้น เมื่ออ้างอิงพระบรมราชโองการฉบับดังกล่าว ศาลได้วินิจฉัยว่า มาตรานี้ครอบคลุมรวมถึงทั้งกษัตริย์องค์ปัจจุบันและสถาบันกษัตริย์โดยรวม⁵⁵ จากนั้นศาลได้อธิบายว่า มาตรา 6 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปี 2560 เป็น “ต้นธาร” สำหรับกฎหมายมาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญา ดังนั้นมาตรา 112 จึงต้องถูกตีความเพื่อให้ครอบคลุมถึงสถาบันกษัตริย์โดยรวม ซึ่งรวมถึงกษัตริย์ในอดีตด้วย⁵⁶ และเนื่องด้วยมาตรา 112 มีอำนาจคุ้มครองอดีตกษัตริย์ การวิพากษ์วิจารณ์ของเพชรต่อรัชกาลที่ 9 จึงนับได้ว่าเป็นการเข้าข่ายการหมิ่นประมาทกษัตริย์⁵⁷

การตีความมาตรา 112 อย่างกว้างขวางเพื่อขยายขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายละเมิดทั้งหลักการความชอบด้วยกฎหมายและหลักการว่า หากมีข้อสงสัย จำเลยจะได้รับประโยชน์นั้น⁵⁸ อีกทั้งคำพิพากษานี้ยังขัดต่อหลักการตีความกฎหมายอย่างเคร่งครัด (Rule of strict construction) ซึ่งกำหนดว่ากฎหมายอาญาต้องได้รับการตีความโดยเคร่งครัดและแคบ

54 ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, คดีคำหมายเลข ขอ. 109/2564, คดีแดงหมายเลข ยขอ. 345/2565, คำพิพากษา, 22 พฤศจิกายน 2565, หน้า 17-18.

55 อ้างแล้ว.

56 อ้างแล้ว.

57 อ่านเพิ่มเติมที่ศูนย์ทนายฯ, อ่านคำพิพากษาคดี ม.112 ของ “เพชร ธนกร” ในฐานะคำพิพากษาของศาลในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์, 9 กุมภาพันธ์ 2566, <https://tlhr2014.com/archives/53320>.

58 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ, ข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 32 ว่าด้วยมาตรา 14 เรื่องสิทธิความเสมอภาคในการพิจารณาคดีของศาลและคณะตุลาการและสิทธิในการรับพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม, CCPR/C/GC/32, 13 สิงหาคม 2550, ย่อหน้า. 30.

4.1.3 หลักการไม่เลือกปฏิบัติ

สุดท้ายนี้ มาตรา 112 ละเมิดหลักการไม่เลือกปฏิบัติตามมาตรา 2 ของ CRC⁵⁹ เมื่ออ้างอิงตามมาตรา 2 ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องเคารพและรับประกันสิทธิในอนุสัญญาสำหรับเด็กทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ แม้ว่าเด็กจะมีความคิดเห็นทางการเมืองหรือสถานะอื่น ๆ ใดๆก็ตาม⁶⁰ การดำเนินคดีต่อเด็กอย่างน้อย 20 คนภายใต้มาตรา 112 รัฐบาลไทยได้ถือว่าพรากสิทธิของพวกเขาที่ได้รับการรับรองภายใต้อนุสัญญาระดับนี้เนื่องด้วยความคิดเห็นทางการเมืองของพวกเขา

มาตรา 112 นับว่าลักษณะเลือกปฏิบัติด้านความคิดเห็น โดยมุ่งลงโทษเพียงแต่เด็ก (และผู้ใหญ่) ที่แสดงความคิดเห็นด้านลบต่อกษัตริย์ราชินี รัชทายาท และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หรืออาจกล่าวได้ว่าข้อหานี้เอาผิดต่อมุมมองหรือความคิดเห็นทางการเมืองที่ต่อต้านกษัตริย์ในทางตรงกันข้าม เด็กที่แสดงความคิดเห็นสนับสนุนกษัตริย์จะไม่อยู่ในขอบเขตของการใช้มาตรา 112 การปฏิบัติอย่างแตกต่างในรูปแบบข้างต้น ส่งผลให้รัฐบาลไทยรับรองสิทธิด้านเสรีภาพในการแสดงออกเพียงแค่ว่าสำหรับเด็กที่แสดงออกในด้านบวกต่อสถาบันกษัตริย์ จึงนับว่าเป็นการละเมิดต่อหลักการไม่เลือกปฏิบัติตามมาตรา 2(1) ของ CRC

59 หลักการไม่เลือกปฏิบัติได้รับการรับรองภายใต้มาตรา 22 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ด้วยเช่นกัน

60 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 2(1).

4.2 การพิพากษาลงโทษเด็กด้วยกฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์

ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2563 ศาลเยาวชนได้พิพากษาคดีหมิ่นประมาทกษัตริย์ไปแล้ว 5 คดี โดยมี 4 คดีที่ศาลตัดสินว่าเด็กมีความผิดภายใต้มาตรา 112 ดังนั้นปัจจุบันจึงมีอัตราการพิพากษาลงโทษอยู่ที่ร้อยละ 80

	จำนวนเด็ก	จำนวนคดี
กรณีที่มีคำพิพากษาแล้ว	3	5
กรณีที่ถูกตัดสินลงโทษด้วยมาตรา 112	3	4
กรณีที่ได้รับสารภาพและเข้าสู่ “มาตรการพิเศษ” ภายใต้มาตรา 132 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553	11	10

การตัดสินลงโทษในคดีของเพชรและสายน้ำนั้นน่าจะมีปัญหาเป็นพิเศษเนื่องจากข้อเท็จจริงด้านเสรีภาพในการแสดงออกของเด็กอย่างชัดเจน

4.2.1 “เพชร”

“เพชร”

อายุ 17 ปีในขณะที่เกิดเหตุตามข้อกล่าวหา
เด็กคนแรกที่ถูกตัดสินลงโทษด้วยมาตรา 112

เพชรถูกดำเนินคดีมาตรา 112 ใน 3 คดีด้วยกันและถูกตัดสินลงโทษใน 2 คดี โดยมีคำพิพากษาแรกเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2566⁶¹ และคำพิพากษาที่ 2 เมื่อเดือนธันวาคม 2566⁶² ในทั้ง 2 กรณีนั้น เพชรถูกกล่าวหาว่าปราศรัยในลักษณะวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์

คดีที่ 1: การปราศรัยที่ “วงเวียนใหญ่”

ในคดีแรก เพชรถูกดำเนินคดีด้วยมาตรา 112 เนื่องจากกล่าวปราศรัยในการชุมนุมประท้วงสาธารณะที่พื้นที่วงเวียนใหญ่ของกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2563 เพชรถูกกล่าวหาว่าได้แสดงออกความคิดเห็นดังต่อไปนี้:

61 ศุภนัยพิทยาฯ, “Petch” Thanakorn sentenced to 2 years jail term for violating Section 112 but the Central Juvenile and Family court replaced imprisonment with an order to enter a Juvenile Practice and Training Center (“เพชร” ธนกร ถูกพิพากษาจำคุก 2 ปีผิดมาตรา 112 แต่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางสั่งให้เข้าศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแทนการจำคุก), 23 พฤศจิกายน 2565, <https://tlhr2014.com/en/archives/50869>

62 ศุภนัยพิทยาฯ, “Petch” Thanakorn sentenced to 3 years in prison for violating the lèse-majesté law but court suspended the sentence and required “Petch” to enter a probation plan (“เพชร” ธนกร ถูกพิพากษาจำคุก 3 ปีผิดมาตรา 112 แต่ศาลรอลงอาญาและให้จัดทำแผนคุมประพฤติ), 23 ธันวาคม 2565, <https://tlhr2014.com/en/archives/51777>

รูปภาพที่ 5: การชุมนุมประท้วงที่วงเวียนใหญ่ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 6 ธันวาคม 2563 เครดิตรูปภาพ
จาก สำนักข่าว The Standard

- ระบอบการปกครองของประเทศไทยเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์
มิใช่ระบอบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ และ

- กษัตริย์อยู่เหนือกฎหมายทั้งปวง และประเทศไทยถูกปกครองโดย
ระบอบอำนาจนิยมที่มีกษัตริย์อนุวัติรับรองให้มีการรัฐประหารโดยกองทัพ

ในคำสั่งฟ้อง เจ้าหน้าที่อัยการกล่าวโทษว่าการปราศรัยของเพชร
มิได้กระทำอย่างสุจริต โดยกล่าวหาว่าเป็นการทำให้ผู้ฟังเข้าใจว่ากษัตริย์
ไม่ใช่คนดี ไม่เคารพกฎหมาย ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และสามารถ

ละเมิดกฎหมายได้โดยไม่ต้องรับผลกระทบใด ๆ อีกทั้งยังทำให้ผู้รับสารเข้าใจว่า รัชกาลที่ 10 ยอมรับหรือรู้เห็นเป็นใจให้มีการรัฐประหารเมื่อปี 2557 คำสั่งฟ้องนี้ระบุว่า การปราศรัยได้บ่อนทำลายเกียรติของกษัตริย์และทำให้ผู้ฟังรู้สึกดูหมิ่นเกลียดชังกษัตริย์

ในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2565 ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง พิพากษาลงโทษเพชรและตัดสินให้จำคุก 4 ปี จากนั้นได้ลดโทษเหลือ 2 ปีเนื่องจากยังเป็นเด็กในขณะก่อเหตุตามข้อกล่าวหา นอกจากนี้ศาลได้เปลี่ยนจากโทษจำคุกเป็นคำสั่งให้เพชรเข้าอบรมที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน⁶³ คดีดังกล่าวนับเป็นคดีแรกในประเทศไทยที่เด็กปฏิเสธที่จะรับสารภาพและถูกตัดสินลงโทษด้วยมาตรา 112

ในวันที่ 6 พฤศจิกายน 2566 ศาลอุทธรณ์ยืนยันคำพิพากษาตามศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง แต่แก้ไขให้รอลงอาญาเป็นเวลา 2 ปี ในช่วงเวลาดังกล่าว เพชรต้องเข้ารายงานตัวต่อศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำในทุก ๆ 2 เดือน⁶⁴

63 ศูนย์ทนายฯ, “Petch” Thanakorn sentenced to 2 years jail term for violating Section 112 but the Central Juvenile and Family court replaced imprisonment with an order to enter a Juvenile Practice and Training Center (“เพชร” ธนกร ถูกพิพากษาจำคุก 2 ปีผิดมาตรา 112 แต่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางสั่งให้เข้าศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแทนการจำคุก, 23 พฤศจิกายน 2565 , <https://tlhr2014.com/en/archives/50869>). ดูเพิ่มเติมที่พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 142(1) (ศาลเยาวชนมีดุลพินิจในการใช้คำสั่งให้เด็กถูกควบคุมตัวในศูนย์อบรมและฝึกอาชีพได้แทนการลงโทษทางอาญา)

64 คำพิพากษาโดยศาลอุทธรณ์นับว่ามีปัญหา ดังที่อธิบายไว้ในส่วนที่ 4.1.2

รูปภาพที่ 6 การชุมนุมประท้วงที่ทำนํ้านนทบุรี จังหวัดนนทบุรี เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2563 เครดิตรูปภาพจากโครงการ Mob Data Thailand

คดีที่ 2: การปราศรัยที่ “ทำนํ้านนทบุรี”

ในคดีที่ 2 เพชรถูกดำเนินคดีต่าง ๆ รวมถึงมาตรา 112 จากการกล่าวปราศรัยในการชุมนุมสาธารณะเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2563 ที่ทำนํ้านนทบุรี จังหวัดนนทบุรี โดยเพชรถูกกล่าวหาว่าได้พูดถึงหลาย ๆ ประเด็น รวมถึงเรื่องต่อไปนี้:

“เราคือมนุษย์คนหนึ่ง เราขอสนับสนุนและยืนยันว่าไม่ควรมีการใช้คำราชาศัพท์แบ่งชนชั้นเกิดขึ้นในประเทศไทยค่ะ ขนาดที่

พระมหากษัตริย์ในต่างประเทศเนี่ยยังคงใช้ ยูกับไอ แล้วทำไม
ประชาชนประเทศไทยอย่างเราจะใช้คุณกับฉันกับลูกหลาน
ศักดิ์นาไม่ได้คะ”

“ในยุคนี้เราคงเชื่อได้หรือเปล่าว่าพระมหากษัตริย์คือสถาบันที่
ยึดเหนี่ยวจิตใจ แต่ว่าพระมหากษัตริย์ตอนนี้ไม่ได้อยู่ที่ไทย แต่
อยู่ที่เยอรมัน สวยสุขท่ามกลางภาชีของประชาชน แล้วเราจะ
เชื่อได้อย่างไรว่าสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่ยึดเหนี่ยว
จิตใจประชาชนคนไทยอย่างเรา”

ในวันที่ 22 ธันวาคม 2565 ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
จังหวัดนนทบุรีพิพากษาว่าเพชรมีความผิดฐานหมิ่นประมาทกษัตริย์
และตัดสินให้จำคุกเป็นเวลา 3 ปี ต่อมาศาลได้ลดเวลาจำคุกให้เหลือ 1 ปี 6
เดือนก่อนที่จะเปลี่ยนให้โทษจำคุกเป็นการเข้าสู่อการคุมประพฤติเป็นเวลา 2 ปี⁶⁵
ปัจจุบัน คดีนี้ยังอยู่ในกระบวนการอุทธรณ์

65 ศูนย์ทนายฯ, “Petch” Thanakorn sentenced to 3 years in prison for violating the lèse-majesté law but court suspended the sentence and required “Petch” to enter a probation plan (“เพชร” ธนกร ถูกพิพากษาจำคุก 3 ปีผิดมาตรา 112 แต่ศาลรอลงอาญา และให้จัดทำแผนคุมประพฤติ), 23 ธันวาคม 2565, <https://tlhr2014.com/en/archives/51777>.

รูปภาพที่ 7 การชุมนุมที่ “สยามพารากอน” เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2563 เครดิตรูปภาพ: เพจเฟซบุ๊ก Banrasdr Photo

คดีที่ 3: การชุมนุมที่ “สยามพารากอน”

ในคดีที่ 3 นี้ เพชรอุกดำเนินคดีต่าง ๆ รวมถึงมาตรา 112 จากการเข้าร่วมการชุมนุมประท้วงเชิงสัญลักษณ์ที่ห้างสรรพสินค้าสยามพารากอน เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2563 โดยผู้ชุมนุมประท้วงบางคนใส่ชุดครอบที่อุปแสดงสัญลักษณ์การชู 3 นิ้ว และถือป้ายที่มีข้อความว่า “ปฏิรูปสถาบัน

กษัตริย์” และ “ยกเลิกม.116, ม.112” ทั้งนี้ เพชรถูกกล่าวหาในลักษณะที่แตกต่างจากผู้ชุมนุมประท้วงคนอื่นในคดีเดียวกัน โดยไม่ถูกกล่าวหาว่าใส่ครอบต้อป แต่ถูกกล่าวหาว่าได้ใช้สัญลักษณ์ชู 3 นิ้ว ถ่ายภาพสื่อร่วมกับนักกิจกรรมคนอื่น ๆ และถือป้ายประท้วงที่มีข้อความอันถูกกล่าวหาว่าเป็นการวิพากษ์วิจารณ์สถาบันกษัตริย์

วันที่ 5 มิถุนายน 2567 ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางพิพากษาว่าเพชรกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทกษัตริย์ และลงโทษจำคุก 3 ปี ต่อมาศาลลดโทษให้กึ่งหนึ่งเป็นจำคุก 1 ปี 6 เดือน เนื่องจาก ณ ขณะที่เหตุเกิดขึ้นเพชรยังเป็นเยาวชน ศาลจึงเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นเข้ารับการฝึกอบรมที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน กรุงเทพฯ กำหนดระยะเวลาขั้นต่ำ 1 ปี และขั้นสูง 2 ปี โดยต้องรับการฝึกวิชาชีพจำนวน 3 หลักสูตร และต้องศึกษาสายสามัญให้สำเร็จ⁶⁶

4.2.2 “สายน้ำ”

“สายน้ำ”

อายุ 16 ปีในขณะที่เกิดเหตุตามข้อกล่าวหา
เด็กคนแรกที่ถูกดำเนินคดีมาตรา 112

66 ศูนย์ทนายฯ, ศาลเยาวชนฯ พิพากษาจำคุก 3 ปี “เพชร – บีม” ร่วมกิจกรรม #ใครๆก็ใส่ครอบต้อป ไปพาราگون ก่อนลดครึ่ง – เปลี่ยนเป็นฝึกอบรม 1-2 ปี และให้ประกัน, 5 มิถุนายน 2567, <https://tlhr2014.com/archives/67660>.

รูปภาพที่ 8 ภาพของสายน้ำที่ “รันเวย์ของประชาชน” ซึ่งจัดโดยสมาชิกของขบวนการเคลื่อนไหว เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยในเดือนตุลาคม 2563 เครดิตรูปภาพ: ประชาไท

สายน้ำถูกดำเนินคดีมาตรา 112 ใน 2 คดี ในคดีแรก เขาถูกศาลเยาวชนและครอบครัวกลางตัดสินว่ามีความผิดในฐานหมิ่นประมาทษัตริย์ ส่วนในอีกคดีหนึ่ง ศาลได้ยกฟ้องในข้อหาหมิ่นประมาทษัตริย์เนื่องจากไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะเชื่อมโยงกับการกระทำความผิดในลักษณะดังกล่าว

คดีที่ 1: คดี “เสื่อครอบท็อป”

ในคดีแรก สายน้ำถูกดำเนินคดีหลายข้อหา รวมถึงมาตรา 112 โดยถูกกล่าวหาว่าล้อเลียนรัชกาลที่ 10 ด้วยการสวมเสื่อครอบท็อปสีดำพร้อมเขียนวลีว่า “พ่อกูชื่อมานะ ไม่ใช่วีรราชลภกรณ์” ลงบนร่างกาย

ขณะร่วมงานซึ่งจัดโดยสมาชิกขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตยในเดือนตุลาคม 2563 อัยการโต้แย้งว่า พฤติกรรมของสายน้ำทำให้สถาบันกษัตริย์กลายเป็นที่น่าขบขันและถูกล้อเลียน โดยขัดกับขนบธรรมเนียมของไทยที่ว่าชาวไทยควรเคารพกษัตริย์อันเป็นที่สักการะสูงสุด

เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2566 ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ตัดสินว่าสายน้ำมีความผิดและลงโทษจำคุกเป็นเวลา 3 ปี เนื่องจากสายน้ำ อายุ 16 ปี (ยังเป็นเด็ก) ในขณะที่กระทำความผิด ศาลจึงลดโทษให้กึ่งหนึ่ง เหลือเป็นเวลา 1 ปีกับ 6 เดือน นอกจากนี้ เนื่องจากสายน้ำให้การเป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดี ศาลจึงลดโทษให้อีก 1 ใน 3 เหลือเป็นเวลา 1 ปี ศาลได้ตัดสินรอลงอาญาเป็นเวลา 2 ปี โดยในช่วงเวลานี้ สายน้ำต้องรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ทุก ๆ 3 เดือน⁶⁷

ขณะนี้ สายน้ำกำลังอุทธรณ์การพิพากษาลงโทษดังกล่าว

คดีที่ 2: คดี “พระบรมฉายาลักษณ์”

ในคดีที่ 2 สายน้ำถูกดำเนินคดีหลายข้อกล่าวหา รวมถึงมาตรา 112 จากการถูกกล่าวหาว่าทำลายและจุดไฟเผาพระบรมฉายาลักษณ์ของรัชกาลที่ 10 ระหว่างการประชุมชุมนุมประท้วงเรียกร้องประชาธิปไตยในเดือนกรกฎาคม 2564 ในคำสั่งฟ้องนั้น พนักงานอัยการได้ระบุว่า จากการกระทำของเขาตามที่ถูกกล่าวหา เป็นการแสดง “อาชวาทมาดร้าย” ต่อกษัตริย์

67 ศูนย์ทนายฯ, จำคุก 3 ปี ลดเหลือ 12 เดือน โดยให้รอลงอาญา คดี ม.112 “สายน้ำ” แต่งครอบที่อบเดินแพชั่นโซวีลีสลม ศาลชี้มีเจตนาล้อเลียนเสียดสีในหลวง ร.10, 20 กรกฎาคม 2566, <https://tlhr2014.com/archives/57662>.

รูปภาพที่ 9 การชุมนุมประท้วงที่ใจกลางกรุงเทพมหานครในเดือนกรกฎาคม 2564 เครดิตภาพ: The Standard

ในวันที่ 3 มีนาคม 2566 ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางยกฟ้อง สายน้ำในคดีหมิ่นประมาทกษัตริย์เพราะหลักฐานจากพนักงานอัยการ ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าสายน้ำกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา⁶⁸ อย่างไรก็ตามก็ตี เขาถูกพิพากษาลงโทษในข้อหาฝ่าฝืนพระราชกำหนดการบริหารราชการ ในสถานการณ์ฉุกเฉิน⁶⁹ จากการเข้าร่วมการชุมนุมประท้วง โดยไม่ดำเนินการ ตามมาตรการป้องกันโรคโควิด-19 (กล่าวคือ ไม่สวมหน้ากากอนามัย) ดังนั้น ศาลจึงตัดสินปรับเป็นจำนวนเงิน 6,000 บาท ก่อนที่จะลดเหลือ 4,000 บาท เพราะสายน้ำยังเป็นเด็กในขณะที่ยกฟ้องคดีความผิด

68 ศูนย์ทนายฯ, ศาลเยาวชนฯ ยกฟ้อง ม.112 “สายน้ำ” กรณีถูกฟ้องแปะกระดาษ-พันสี สเปรย์บนรูป.10 ซึ่งหลักฐานไม่ชัดเจนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด, 30 มีนาคม 2566, <https://tlhr2014.com/archives/54982>.

69 พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548

4.3 การควบคุมตัวเด็ก

“จะไม่มีเด็กคนใดถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยพลการ การจับกุมกักขังหรือ จำคุกเด็กจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย และจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่านั้น และให้มีระยะเวลาที่สั้นที่สุดอย่างเหมาะสม”

– อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 37 (b)⁷⁰ (เน้นข้อความโดยผู้เขียน)

“ในการพิจารณาออก [คำสั่งควบคุมตัว] ให้ศาลคำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ และการควบคุมหรือคุมขังเด็กหรือเยาวชนให้กระทำเป็นทางเลือกสุดท้าย

– พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 74 วรรค 2 (เน้นข้อความโดยผู้เขียน)

การใช้มาตรา 112 กับเด็กมีปัญหาอีกประการซึ่งแตกต่างจากคดีอาญาอื่น ๆ เนื่องจากเด็กที่ถูกดำเนินคดีหมิ่นประมาทกษัตริย์ มีโอกาสถูกควบคุมตัวก่อนการพิจารณาคดีหรือระหว่างการเข้าสู่มาตรการพิเศษ ในคดีประเภทอื่น ๆ ศาลเยาวชนมักตัดสินพักโทษจำคุกหรือสั่งให้เข้าสู่มาตรการพิเศษ โดยไม่ต้องถูกควบคุมตัว

70 สำหรับกฎหมายไทย ดูเพิ่มเติมที่ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 74 วรรค 2

4.3.1 การควบคุมตัวก่อนการพิจารณาคดี

ในวันที่ 28 มีนาคม 2566 เจ้าหน้าที่รัฐใช้กำลังเกินกว่าเหตุ⁷¹ ในการเข้าจับกุมหยกก่อนที่จะดำเนินคดีกับเธอในข้อหาหมิ่นประมาทกษัตริย์จากการเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยในเดือนตุลาคม 2565 ในช่วงเช้าวันต่อมา ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางออกคำสั่งให้ควบคุมตัวหยกที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิง บ้านปราณี เป็นเวลา 30 วัน ด้วยเหตุว่าการกระทำของเธอเข้าข่ายว่า “อาจเป็นภัยร้ายแรง” ต่อผู้อื่นและเกรงว่ามีแนวโน้มที่จะหลบหนี⁷² เช่นเดียวกับคดีอื่น ๆ ในข้อหาหมิ่นประมาทกษัตริย์ คดีนี้ขาดความชัดเจนว่า หากเด็กหญิงอายุ 15 ปี คนนี้ได้รับการประกันตัว เธอจะสามารถก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้อื่นได้อย่างไร หลังจากมีคำสั่งควบคุมตัวครั้งแรก ศาลได้ขยายเวลาการควบคุมตัวเธอต่ออีก 2 ครั้งในวันที่ 27 เมษายน 2566 และ 12 พฤษภาคม 2566

ทั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า ในการออกคำสั่งดังกล่าว ศาลได้พิจารณาถึงสิทธิและประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือคำนึงถึงว่าการควบคุมตัวนับว่าเป็นทางเลือกสุดท้ายในคดีนี้อย่างแท้จริงหรือไม่⁷³

ในวันที่ 5 พฤษภาคม 2566 กลไกพิเศษประจำสหประชาชาติได้ออกหนังสือแจ้งข้อร้องเรียนต่อรัฐบาลไทย โดยเรียกร้องให้ “ปกป้อง

71 ดูเพิ่มเติมที่ส่วนที่ 5.1.2.

72 ในคดีนี้ เนื่องจากหยกเชื่อว่าการดำเนินคดีต่อเธอไม่เป็นธรรม เธอจึงปฏิเสธกระบวนการยุติธรรม

73 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 74 วรรค 2

รูปภาพที่ 10 ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิง บ้านปรานี เครดิตภาพจาก ไซแมจิส

สิทธิของ [หยก] จากความเสียหายที่ไม่อาจแก้ไขได้”⁷⁴ ในจดหมายฉบับนี้ กลไกพิเศษได้อธิบายว่า “ไม่มีผู้ใดควรต้องรับผิดชอบทางอาญาต่อการเข้าร่วม การชุมนุมประท้วงโดยสงบ หรือต่อการแสดงออกความคิดเห็นเพื่อปกป้อง สิทธิมนุษยชน”⁷⁵

74 จดหมายร่วมเกี่ยวกับข้อร้องเรียนถึงรัฐบาลไทย จากผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติ ว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก คณะทำงาน สหประชาชาติว่าด้วยการควบคุมตัวโดยพลการ และผู้รายงานพิเศษเรื่องเสรีภาพในการชุมนุมประท้วง และรวมกลุ่มโดยสงบ, AL THA 2/2023, 5 พฤษภาคม 2566, <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?glid=28064>.

75 อ่างแล้ว.

รูปภาพที่ 11 สภาพภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิง บ้านปรานี เครดิตภาพจาก กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ในวันที่ 18 พฤษภาคม 2566 หยกได้รับการปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิง บ้านปรานีบ้านปรานีหลังจากถูกควบคุมตัวเป็นเวลา 51 วัน มีการพบว่าเธอได้มีอาการฟื้นคืนตามผิวหนังอย่างรุนแรงระหว่างที่อยู่บ้านปรานี ดังนั้นเธอจึงได้รับการนำตัวส่งเข้าโรงพยาบาลทันที รายงานข่าวระบุว่าอาการของเธอเกิดจากความร้อน ความสกปรกภายในสถานพินิจฯ และการจัดการดูแลด้านการแพทย์ที่ผิดพลาดโดยเจ้าหน้าที่ของสถานพินิจฯ

ภาพที่ 12 ผื่นบริเวณหลังของหยกหลังจากได้รับการปล่อยตัว เครดิตภาพจาก ไซแมวซิส

แม้ว่าหยกจะไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมตัวแล้ว แต่ตำรวจก็ยังไม่
ได้ยุติการดำเนินคดีข้อหาหมิ่นประมาทกษัตริย์ต่อเธอแต่อย่างใด

4.3.2 การควบคุมตัวสำหรับการเบี่ยงเบนคดี

นอกจากการควบคุมตัวก่อนการพิจารณาคดี มีเด็กอย่างน้อย
2 คน คือ “ภูมิต” และ “ภัทรชัย” ซึ่งถูกดำเนินคดีหมิ่นประมาทกษัตริย์
และถูกควบคุมตัวอยู่ในระหว่างการเข้าร่วมกระบวนการเบี่ยงเบนคดีโดย
เป็นคำสั่งของศาลเยาวชนและครอบครัว ภูมิตถูกดำเนินคดีหมิ่นประมาท
กษัตริย์จากการถูกกล่าวหาว่าเข้าร่วมการประชุมชุมนุมประท้วงเชิงสัญลักษณ์ด้วย

การปอาหารสุนัขใส่พระบรมฉายาลักษณ์⁷⁶ ภัทรชัยถูกดำเนินคดีในข้อหาเดียวกันจากข้อกล่าวหาว่าเขาจุดไฟเผาพระบรมฉายาลักษณ์⁷⁷ ในทั้งสองกรณี ภูมิและภัทรชัยได้ให้การสารภาพเพื่อที่จะเข้าสู่กระบวนการเบี่ยงเบนคดีตามหลักกฎหมาย⁷⁸

ในเดือนตุลาคม 2566 ศาลเยาวชนและครอบครัวสั่งให้มีการใช้ “มาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี” หรือนำเข้าสู่กระบวนการเบี่ยงเบนคดี ในทั้งสองคดี⁷⁹ อย่างไรก็ตาม คำสั่งของศาลไม่เหมือนกับกระบวนการเบี่ยงเบนคดีสำหรับเด็กที่กระทำขัดต่อกฎหมายตามปกติ โดยมีการสั่งให้ภูมิและภัทรชัยอยู่ภายใต้การควบคุมตัวที่สถานพินิจฯ⁸⁰ นับว่าเป็นครั้งแรกตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2563 ที่ศาลใช้อำนาจภายใต้มาตรา 132 วรรค 2 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ในการสั่งให้เด็กที่รับสารภาพว่ากระทำการหมิ่นประมาทกษัตริย์ต้องถูกควบคุมตัวที่สถานพินิจฯ

76 ศูนย์ทนายฯ, ศาลเยาวชนฯ สั่งส่งตัวเข้าสถานพินิจฯ 1 ปี คดี ม.112 “ภูมิ หัวลำโพง” เหตุปอาหารสุนัข หน้า สก.คลองหลวง เรียกร้องปล่อยตัว “นิว สิริชัย”, 18 ตุลาคม 2566, <https://tlhr2014.com/archives/60688>.

77 ศูนย์ทนายฯ, เด็กชายอายุ 14 ปี ถูกจับกุมแจ้ง ม.112 เหตุกล่าวหาเผาซุ้มเฉลิมพระเกียรติดินแดง, 18 กันยายน 2564, <https://tlhr2014.com/archives/35254>.

78 สำหรับข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับเกณฑ์การเข้าร่วมการเบี่ยงเบนคดี อ่านเพิ่มเติมที่ส่วนที่ 5.4.1.

79 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 132, วรรค 2.

80 ศูนย์ทนายฯ, ตุลาคม 2566: จำนวนผู้ถูกดำเนินคดีทางการเมืองยอดรวม 1,930 คน ใน 1,253 คดี, 3 พฤศจิกายน 2566, <https://tlhr2014.com/archives/61163>. ศาลได้สั่งให้ภูมิอยู่ในการควบคุมตัวเป็นระยะเวลา 1 ปีในขณะที่ภัทรชัยถูกสั่งให้อยู่ในการควบคุมตัวเป็นเวลา 6 เดือน

รูปภาพที่ 13 ประชาชนเรียกร้องให้ปล่อยตัวนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ถูกจับกุมกลางดึก เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2564 เครดิตภาพจากศูนย์ทนายฯ

ในกรณีของภูมิ ศาลพิพากษาไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวอย่างมีเงื่อนไข โดยให้เหตุผลหลายประการ รวมถึงเหตุว่า ภูมิได้กระทำความผิดกรรม **ไม่เหมาะสมต่อพระบรมฉายาลักษณ์** เนื่องจากกษัตริย์เป็นประมุขของรัฐและได้รับการเคารพจากประชาชนชาวไทย ดังนั้น ศาลจึงเชื่อว่าผู้ปกครองตามกฎหมายของภูมิไม่สามารถดูแลเขาได้ เมื่อทนายความพยายามอุทธรณ์ต่อคำสั่งของศาล ศาลได้ระบุว่าคำสั่งนี้ไม่สามารถอุทธรณ์ได้โดยอิงตามมาตรา 180 ของพรบ. ศาลเยาวชนฯ นอกจากนี้ทนายความได้ส่งคำร้อง 2 ฉบับต่อศาลเพื่อให้พิจารณาแก้ไขคำสั่ง คำร้องทั้งคู่ถูกปฏิเสธไปในที่สุด

รูปภาพที่ 14 รูปภาพพระบรมฉายาลักษณ์อุกเหา เครดิตภาพจาก ประชาไท

5. กระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กในประเทศไทย

“เด็กแตกต่างจากผู้ใหญ่ในด้านการพัฒนาทางกายภาพและทางจิตใจ ความแตกต่างดังกล่าวเป็นพื้นฐานให้มีการยอมรับว่าเด็กควรมีความรับผิดชอบน้อยกว่า และควรมีระบบแยกที่ใช้วิธีการอันแตกต่างและเฉพาะเจาะจงรายบุคคล มีการค้นพบว่าการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมสามารถก่อให้เกิดอันตรายกับเด็กได้ โดยจะลดโอกาสที่เด็กจะได้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบ”

– คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กประจำสหประชาชาติ
ในข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 24 ว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก
ย่อหน้า ที่ 2

ประเทศไทยมีกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กที่มีลักษณะขัดต่อกฎหมาย ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่พบได้เช่นเดียวกับในหลาย ๆ ประเทศ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจตัดสินคดีอาญาต่อเด็ก⁸¹ เด็กที่กระทำการขัดต่อกฎหมายนั้นว่ามีความแตกต่างจากผู้ใหญ่ที่กระทำความผิด เนื่องจากกฎหมายให้การคุ้มครองมากกว่าตั้งแต่เริ่มจวบจนจบการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และต้องมีการคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นอันดับแรก⁸²

81 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 10(1).

82 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, มาตรา 22.

แม้เด็กจะได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ รายงานฉบับนี้พบว่า กฎหมายภายในประเทศที่กำลังดูแลการปฏิบัติต่อเด็กได้ถูกละเมิดอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในกรณีการบังคับใช้กับนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และนักทำกิจกรรมเคลื่อนไหวที่เป็นเด็ก ทั้งนี้มีหลายตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายที่ได้รับการออกแบบมาเพื่อคุ้มครองเด็กนั้นกลับกลายเป็นเครื่องมือให้เจ้าหน้าที่รัฐละเมิดสิทธิเด็กเสียเอง

5.1 การจับกุมเด็ก

5.1.1 กฎหมายไทย

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดว่า เด็กไม่สามารถถูกจับกุมได้ หากมิได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือหากไม่มีหมายจับหรือคำสั่งของศาล⁸³ เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับการออกหมายจับกับเด็ก ศาลเยาวชนควรให้ความสำคัญต่อสิทธิเด็ก อายุ เพศ และอนาคตของหรือเยาวชนที่พึงได้รับการพัฒนาและปกป้องคุ้มครอง หากหมายจับจะก่อให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจของเด็กหรือเยาวชนอย่างรุนแรงโดยไม่มีเหตุจำเป็น ก็ควรหลีกเลี่ยงการออกหมายจับดังกล่าว⁸⁴

เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐจับกุมเด็ก จะต้องมีการแจ้งเด็กให้ทราบว่ากำลังถูกจับกุม และแจ้งข้อหาที่ถูกจับ พร้อมกับสิทธิที่เขามีตามกฎหมาย⁸⁵ หากไม่มีผู้ปกครองตามกฎหมายอยู่ ณ ที่กระทำการจับกุม เจ้าหน้าที่รัฐ

83 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 66.

84 อ้างแล้ว, มาตรา 67.

85 อ้างแล้ว, มาตรา 69, วรรค 1.

จะต้องแจ้งผู้ปกครองตามกฎหมาย “ในโอกาสแรกเท่าที่สามารถกระทำ
ได้”⁸⁶ นอกจากนี้ การจับกุมจะต้องกระทำโดย “ละมุนละม่อม” โดยคำนึง
ถึง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ของเด็ก⁸⁷ วิธีการควบคุมเด็กจะต้องไม่เกิน
กว่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กหรือ
ผู้อื่น⁸⁸ อุปกรณ์ที่ใช้พันธนาการจะต้องไม่ถูกใช้กับเด็ก เว้นแต่ว่า “มีความ
จำเป็นอย่างยิ่ง” เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กผู้
ถูกจับหรือบุคคลอื่น⁸⁹

หลังจากเด็กถูกจับ พนักงานสอบสวนต้องพาเด็กไปที่ศาล
เยาวชนทันทีหรือภายใน 24 ชั่วโมง หลังจากที่เด็กได้เดินทางไปถึงที่ทำการ
ของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ เพื่อให้ศาลได้ตัดสินว่าการจับกุม
เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่⁹⁰ หากศาลเห็นว่าการจับกุมเป็นไป
โดยมิชอบด้วยกฎหมาย เด็กจะต้องได้รับการปล่อยตัวทันที⁹¹ อย่างไรก็ตาม
หากศาลพบว่าเด็กอาจเป็นภัยต่อบุคคลอื่นอย่างร้ายแรง หรือมี “เหตุสมควร”
ประการอื่น ศาลอาจมีคำสั่งให้ควบคุมตัวเด็กได้⁹²

86 อ้างแล้ว, มาตรา 69, วรรค 2.

87 อ้างแล้ว, มาตรา 69, วรรค 3.

88 อ้างแล้ว.

89 อ้างแล้ว.

90 อ้างแล้ว, มาตรา 72, วรรค 1.

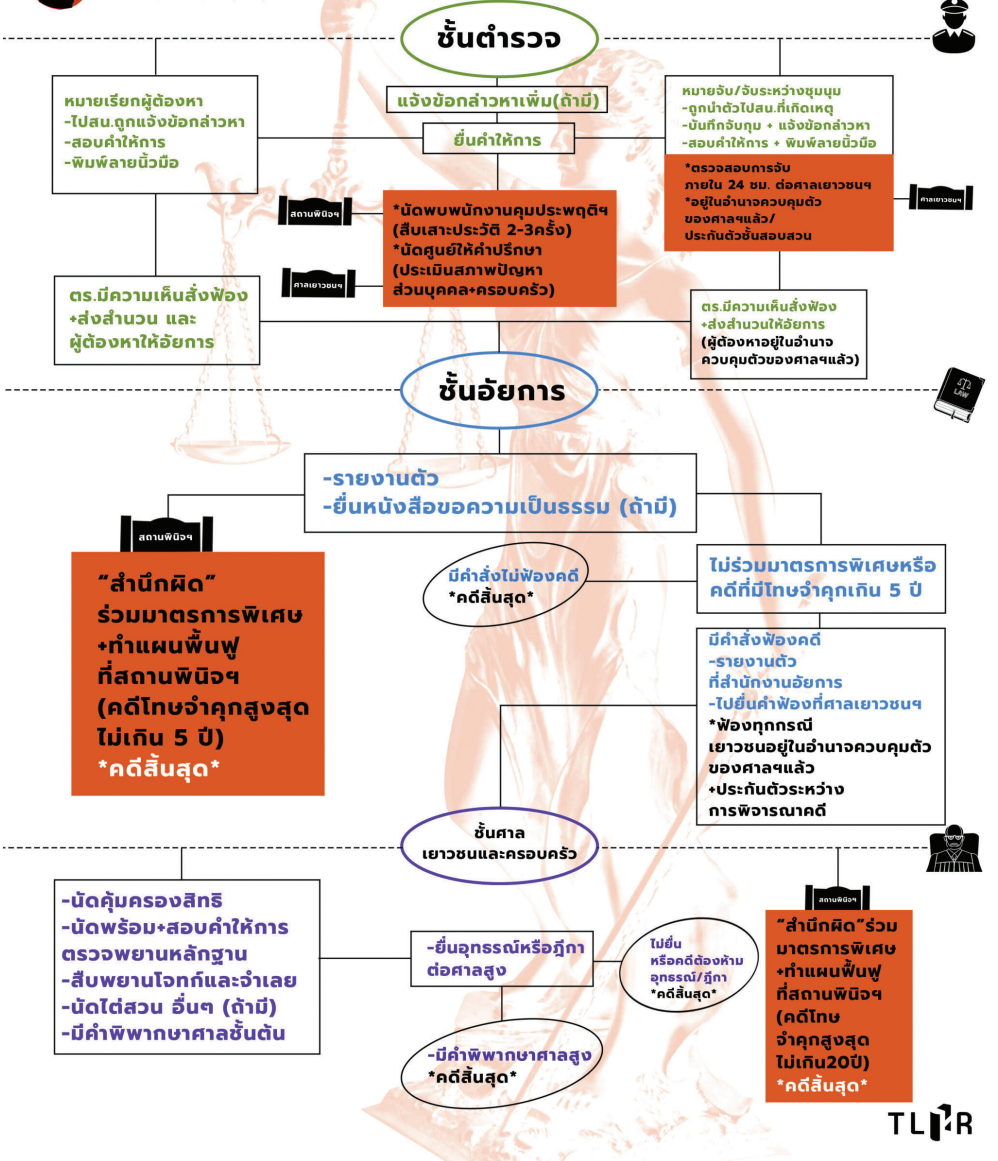
91 อ้างแล้ว, มาตรา 73, วรรค 1.

92 อ้างแล้ว, มาตรา 73, วรรค 2.

ภาพรวมกระบวนการในคดี
ของเยาวชนในคดีการเมือง

*การทางคดีที่เพิ่มจากผู้ใหญ่

5.1.2 การจับกุมโดยมิชอบในกรณีของหยก

ในวันที่ 28 มีนาคม 2566 ระหว่างที่หยกซึ่งอายุ 15 ปี อยู่หน้าสถานีตำรวจเพื่อสังเกตการณ์และติดตามการจับกุมนักทำกิจกรรมเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยโดยสงบ⁹³ เจ้าหน้าที่ตำรวจได้เรียก “กำลังเสริม” ก่อนที่เจ้าหน้าที่ตำรวจคนอื่น ๆ หลายคนรีบเข้ามาจับหยก และลากเธอเข้าไปในห้องสืบสวน ภายในห้อง เจ้าหน้าที่ตำรวจบอกหยกว่าเธอถูกจับเพราะเธอได้ “ร่วม” กิจกรรมผิดกฎหมายที่ศิลปินคนหนึ่งได้ถูกกล่าวหาว่ากระทำในขั้นตอนนี้ หยกไม่ได้รับแจ้งสิทธิของเธอตามหลักกฎหมาย และตำรวจไม่ได้ออกหมายจับใด ๆ นอกจากนี้เธอไม่ได้กระทำความผิด “ซึ่งหน้า” ใด ๆ ที่จะป็นเงื่อนไขให้สามารถจับกุมเธอโดยไม่มีหมายได้

ภายในห้องสืบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจคุมตัวหยกด้วยการจับมือและขาของเธอและให้เจ้าหน้าที่หนึ่งคนนั่งบนตัวของเธอ⁹⁴ เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจค้นร่างกายของเธอเพื่อหา iPad ที่เธอใช้ถ่ายทอดสดหน้าสถานีตำรวจลงในเฟซบุ๊กก่อนที่จะเกิดการจับกุมขึ้น การจับกุมนี้ไม่มีความละมุนละม่อมตามที่กฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน เด็กอีกคน ซึ่งอยู่ในห้องสืบสวนขณะที่เหตุการณ์เกิดขึ้น บอกให้ตำรวจรอทนายความก่อนที่จะดำเนินการตรวจค้น หลังจากที่ได้ตรวจดำเนินการตรวจค้นตัวหยก เด็กคนนี้พยายามใช้โทรศัพท์ถ่ายวิดีโอเหตุการณ์นี้ไว้ แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจรีบคว้าโทรศัพท์ไปจากเด็กคนนี้โดยที่ทำให้เธอเสียใจ

93 ศุภรัตน์ นานา, ตร.จับ ‘บั้งเอิญ’ พนสีกำแพงวัง ถูกแจ้ง ‘พ.ร.บ.โบราณสถานฯ – พ.ร.บ.ความสะอาดฯ’ ก่อนได้ประกันตัว ด้านต.ญ. วัย 15 ถูกจับอ้างหมายคดี 112 หลังตามไป สน. ก่อนถูกส่งคุมขังบ้านปราณี, 29 มีนาคม 2566, <https://tthr2014.com/archives/54896>.

94 การตรวจค้นที่เกิดขึ้นในห้องสืบสวนสอบสวน โดยมีบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดีอยู่ด้วย ถือว่าละเมิดมาตรา 75 วรรค 1 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

รูปภาพที่ 15 ภาพวาดของหยกในขณะที่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐจับตัวที่สถานีตำรวจ

ในเวลากว่า 1 ชั่วโมงหลังจากการจับกุม ตำรวจได้ออกหมายจับหยกในที่สุด อย่างไรก็ตาม ในทางตรงกันข้ามกับสิ่งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจบอกกับหยกตอนถูกจับกุม หมายจับดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหาว่าหยกมีส่วนพัวพันกับพฤติกรรมของศิลปินที่กล่าวถึงข้างต้น หมายจับฉบับนี้ซึ่งออกโดยศาลเยาวชนและครอบครัวกลางในวันที่ 28 กุมภาพันธ์

2566 กล่าวหาว่าหยกได้เข้าร่วมการประชุมสาธารณะเมื่อเดือนตุลาคม 2565 กล่าวคือ ข้อกล่าวหาที่นำไปสู่การจับกุมหยกในขณะนั้น ถูกปรับเปลี่ยนไปอย่างลึกลับโดยไม่ทราบสาเหตุ

นอกจากนี้ เมื่อหยกถูกนำตัวไปยังศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเพื่อประเมินว่าการจับกุมชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ หยกปฏิเสธที่จะเข้าร่วมกระบวนการทางกฎหมาย เนื่องจากเธอเชื่อว่าการดำเนินคดีกับเธอไม่เป็นธรรม ศาลชี้ว่าการจับกุมหยกนั้นชอบด้วยกฎหมาย โดยไม่ได้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนอย่างเหมาะสมว่าเกิดอะไรขึ้นกับเธอ รายงานกระบวนการพิจารณาคดีนี้ระบุว่า “สอบผู้ต้องหาแล้วแถลงว่า ตนยืนยันว่าเป็นบุคคลในหมายจับ ได้ยินยอมให้จับและเจ้าพนักงานตำรวจผู้จับก็มีได้ทำร้ายตนและไม่คัดค้านการจับและการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาของเจ้าพนักงาน”⁹⁵ ทั้งนี้ หยกมิได้เซ็นรับรองในรายงานกระบวนการพิจารณาคดีฉบับนี้

อีกปัญหาหนึ่งเกี่ยวกับคดีนี้คือ ประเด็นว่าศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้ออกหมายจับโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ก่อนการออกหมายจับนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจเรียกตัวหยกสองครั้ง โดยให้เธอเดินทางมาสถานีตำรวจสำราญราษฎร์เพื่อรับทราบข้อกล่าวหาหมิ่นประมาทกษัตริย์อันเกี่ยวโยงกับการเข้าร่วมการประชุมประท้วงสาธารณะต่าง ๆ ของเธอ เมื่อเดือนตุลาคม 2565 เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2566 และเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566 ตามลำดับ หลังจากที่ได้รับหมายเรียกดังกล่าว หยกได้ส่งหนังสือถึงตำรวจที่สถานีสำราญราษฎร์ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566 เพื่อขอเลื่อนการเข้ารับทราบข้อกล่าวหาไปเป็นวันที่ 9 เมษายน 2566 แทน ในจดหมายฉบับนี้ หยกอธิบายว่าเธอกำลังอยู่ระหว่างการสอบในระดับชั้นมัธยมศึกษา

95 รายงานกระบวนการพิจารณาคดี, 29 มีนาคม 2566, คดีดำหมายเลข ตจ. 70/2566.

ปีที่ 3 และเธอต้องมอบตัวที่โรงเรียนเพื่อเข้าเรียนต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 อย่างไรก็ตาม ศาลได้ดำเนินการตามคำร้องของตำรวจ โดยออกหมายจับต่อหยกในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2566 หลังจากที่เธอไม่ได้ไปรายงานตัวที่สถานีตำรวจตามหมายเรียกข้างต้น

แม้ว่าตามกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยจะอนุญาตให้สามารถออกหมายจับกับหยกได้⁹⁶ แต่กฎหมายก็กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง “คำนึงถึงเป็นสำคัญ” ต่อสิทธิ อายุ เพศ และอนาคตของหยก ก่อนที่จะพิจารณาว่าจะออกหมายหรือไม่ ศาลยังจำเป็นต้องประเมินว่าการออกหมายจับนี้จะส่งผลกระทบต่ออันธพาลอย่างไร ไม่จำเป็นต้องจิตใจของหยกหรือไม่⁹⁷ เมื่อพิจารณาถึงเหตุผลของหยก (นั่นคือ การสอบในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และความจำเป็นต้องเข้ามอบตัวที่โรงเรียนเพื่อเข้าเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4) ซึ่งทำให้ไม่สามารถไปรายงานตัวกับตำรวจตามหมายเรียกได้นั้น ยังมีความไม่ชัดเจนอยู่ว่าเพราะเหตุใดศาลจึงยังตัดสินใจออกหมายจับดังกล่าว

(หลังจากที่หยกถูกจับกุม เธอถูกควบคุมตัวก่อนการพิจารณาคดีที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิง บ้านปราณี เป็นเวลา 51 วัน ดูเพิ่มเติมในส่วนที่ 4.3.1)

96 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 66(1) (หมายจับมีเหตุให้ออกได้เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่า บุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี). โทษสูงสุดของความผิดในข้อหาหมิ่นประมาทหยาบคายคือการจำคุกเป็นเวลา 15 ปี

97 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 67.

5.1.3 การจับกุมผู้ชุมนุมประท้วงกลุ่ม “ทะลุแก๊ซ”

ความล้มเหลวของเจ้าหน้าที่รัฐของไทยในการดำเนินการตามกระบวนการทางกฎหมายที่ถูกต้องในการจับกุมเด็กนั้น ยังสามารถพบได้อีกในกรณีการจับกุมเด็กจากกลุ่มทะลุแก๊ซ จากรายงานของผู้ช่วยศาสตราจารย์ กนกรัตน์ เลิศชูสกุล และธนาพงศ์ เก่งไพบูลย์ เด็กจากกลุ่มทะลุแก๊ซ เป็นเด็กจาก “ชนชั้นล่าง” ของสังคม (“bottom of the pie”)⁹⁸ เขาอยู่ในจุดที่ต่ำที่สุดในด้านความเหลื่อมล้ำ ไม่ว่าจะเป็นแง่มุมด้านพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา หรือพื้นเพของครอบครัว ส่วนใหญ่พวกเขาเคยมีประสบการณ์ตรงในการถูกกดขี่และละเมิดโดยรัฐบาล โดยเฉพาะตำรวจ และส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบที่ได้รับค่าแรงไม่สูงและไม่สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการของรัฐ⁹⁹

ระหว่างการชุมนุมประท้วงที่สี่แยกดินแดงระหว่างเดือนสิงหาคม ถึงเดือนตุลาคม 2564 ผู้ชุมนุมประท้วงบางคนมีส่วนในการใช้วิธีการที่ไม่ใช่สันติวิธี เช่น การใช้ระเบิดปิงปอง การใช้หนังสติ๊กยิงลูกแก้ว และการใช้ประทัด¹⁰⁰ ตำรวจตอบโต้ด้วยการใช้กำลังเพื่อจัดการกับการชุมนุมประท้วง และจับกุมผู้ชุมนุมประท้วง โดยที่หลายคนเป็นเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ดังนั้น เด็กหลายคนจึงต้องบาดเจ็บจากการใช้กำลังอันเกินกว่าเหตุและไม่ได้สัดส่วน โดยตำรวจ ตัวอย่างดังต่อไปนี้แสดงให้เห็นถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของการจับกุมโดยตำรวจหน่วยควบคุมฝูงชน ในกรณีของการชุมนุมประท้วงที่ดินแดง

98 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กนกรัตน์ เลิศชูสกุล และธนาพงศ์ เก่งไพบูลย์, รายงานเบื้องต้นโครงการวิจัย “การก่อตัว พัฒนาการ และพลวัตการชุมนุมบริเวณแยกดินแดง ช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม 2564,” 2564, หน้า 6, <https://www.the101.world/wp-content/uploads/2021/10/Preliminary-report-Kanokrat-25102021.pdf>.

99 อ่างแล้ว.

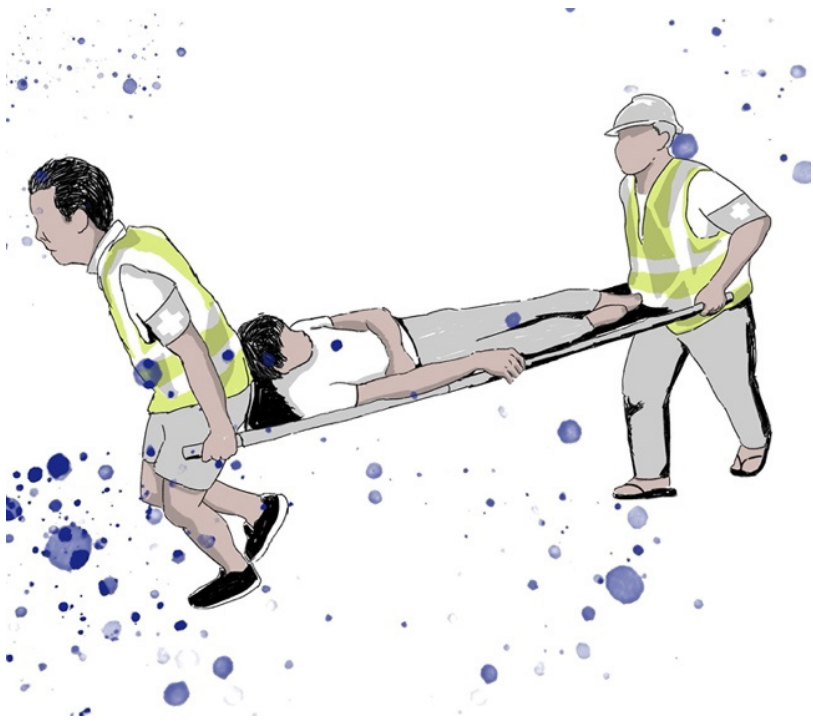
100 ศูนย์ทนายฯ, ม็อบทะลุแก๊ซ: ภาพสะท้อน New Low สิทธิเด็กและเยาวชนในชั้นจับกุม, 13 กันยายน 2564, <https://tlhr2014.com/archives/34891>.

รูปภาพที่ 16 ภาพวาดผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กถูกจับโดยตำรวจหน่วยควบคุมฝูงชน

วันที่ 20 สิงหาคม 2564 มีคนจำนวนรวม 24 คน โดย 17 คนเป็นเด็ก และ 5 คนในนั้นมีอายุต่ำกว่า 15 ปี ถูกจับกุมโดยตำรวจหน่วยควบคุมฝูงชนจากการเข้าร่วมการชุมนุมประท้วงบริเวณสี่แยกดินแดง มีรายงานว่าผู้ใหญ่ 4 คนและเด็กอีก 4 คนบาดเจ็บจากวิธีการที่ตำรวจหน่วยควบคุมฝูงชนใช้เพื่อจับกุมพวกเขา บางคนถูกตีที่หัว ส่วนคนอื่น ๆ ถูกจับกดลงกับพื้น บางคนถูกยิงด้วยกระสุนยาง รวมถึงเด็ก 2 คน (อายุ 13 และ 14 ปี) ซึ่งถูกส่งตัวไปโรงพยาบาล มีคนหนึ่งถูกยิงที่แก้มและอีกคนถูกยิงที่ขา คนที่สองนี้ต้องเข้ารับการผ่าตัดเพื่อนำเอากระสุนออกจากขา¹⁰¹

101 ศูนย์ทนายฯ, จับแล้วจับอีก! #มีอบ20สิงหา จับเด็กและเยาวชน 19 ราย ผู้ใหญ่อีก 7 จากหลายจุด เด็ก 2 คน ถูกยิงด้วยกระสุนยาง ยังรักษาตัวอยู่ รพ., 21 สิงหาคม 2564, <https://tlhr2014.com/archives/33812>.

รูปภาพที่ 17 ภาพวาดผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กถูกนำตัวไปโดยบุคลากรทางการแพทย์เพื่อเข้ารับการรักษา

ทนายความของเด็กกลุ่มนี้อธิบายต่อศาลเยาวชนและครอบครัวว่า เด็กไม่ได้รับการแจ้งว่าถูกดำเนินคดีด้วยข้อหาใดตอนที่ถูกจับกุม และไม่ได้รับแจ้งสิทธิหรือสถานที่ที่พวกเขาจะถูกนำไปควบคุมตัว นอกจากนี้ เด็กยังไม่ได้รับอนุญาตให้แจ้งสมาชิกครอบครัวหรือญาติเกี่ยวกับการจับกุม อย่างไรก็ตาม ศาลก็ยังตัดสินว่าการจับกุมดำเนินการโดยชอบด้วยกฎหมาย¹⁰²

102 อ่างแล้ว.

ในลักษณะคล้ายกัน วันที่ 6 กันยายน 2564 มีบุคคล 18 คน รวมถึงเด็ก 9 คน ถูกจับกุมที่สี่แยกดินแดง เด็ก 7 คนได้รับบาดเจ็บเนื่องจากกระบวนการจับกุม 2 คนถูกยิงด้วยกระสุนยาง 1 คนถูกผลักให้ชนกับแผงกั้นเหล็ก ก่อนที่จะถูกกระทับโดยตำรวจหน่วยควบคุมฝูงชน มีรายงานว่าเด็กอีกคนถูกกระทับโดยตำรวจหน่วยควบคุมฝูงชน ระหว่างที่กำลังนอนราบอยู่กับพื้น เด็ก 2 คนที่ได้รับบาดเจ็บมีอายุเพียง 14 ปีเท่านั้น ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางตัดสินว่าการจับกุมเหล่านี้ล้วนดำเนินการโดยชอบด้วยกฎหมาย¹⁰³

เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2564 เด็ก 5 คน รวมถึง 1 คนที่อายุเพียงแค่ 12 ปี เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มคน 11 คนที่ถูกจับที่บริเวณสี่แยกดินแดง 4 จาก 6 คนนี้ที่ได้รับบาดเจ็บจากการจับกุมนั้นยังเป็นเด็ก ในกรณีนี้ ตำรวจได้ใช้กุญแจมือสายเคเบิลในการมัดข้อมือเด็กอายุ 12 ปี¹⁰⁴ ตามกฎหมายไทยนั้น เครื่องมือพันธนาการไม่ควรนำมาใช้กับเด็ก ยกเว้นเพียงแต่มีความจำเป็นอย่างยิ่งและหลีกเลี่ยงไม่ได้เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กที่ถูกจับหรือบุคคล¹⁰⁵

103 ศูนย์ทนายฯ, #มีอบ6กันยา จับ 18 ราย เป็นเยาวชนครึ่งหนึ่ง! กล่าวหาต่อผู้สื่อข่าวเจ้าหน้าที ขณะผู้ถูกจับกุมบาดเจ็บถึง 12 ราย, 7 กันยายน 2564, <https://tlhr2014.com/archives/34705>.

104 ศูนย์ทนายฯ, #มีอบ13กันยา จับกุม 11 ราย เป็นสื่ออิสระ-แพทย์อาสา รวม 3 ราย ทั้งยังจับเด็ก 12 ปี หลังปั่นจักรยานมาดูมีอบ, 14 กันยายน 2564, <https://tlhr2014.com/archives/34986>.

105 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 69, วรรค 3.

รูปภาพที่ 18 ภาพวาดผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กถูกมัดโดยกุญแจมือสายเคเบิล

กรณีเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของหลายกรณีที่มีการจับกุมเด็ก โดยขัดต่อกฎหมายภายในประเทศ ตำรวจจากหน่วยควบคุมฝูงชนได้ใช้กำลังเกินกว่าเหตุและไม่ได้สัดส่วน เช่น ใช้กระสุนยางและกระบอก ระเบิด ไฟลั่นให้ลงจากรถจักรยานยนต์ ฯลฯ เพื่อจับกุมเด็กที่เข้าร่วมงานชุมนุมประท้วงที่ दिनแดง หลายครั้งเด็กถูกมัดด้วยกุญแจมือสายเคเบิล เมื่อเด็กได้ถูกนำตัวมายัง ศาลเยาวชนเพื่อตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการจับกุม **ยังไม่มี** กรณีใดสักกรณีที่ศาลพบว่า การจับกุมดำเนินไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

นอกจากการใช้กำลังเกินกว่าเหตุระหว่างการจัดกุม ทนายความยังได้รายงานว่าวิธีการที่เด็กจากกลุ่มทะเลลึกแก๊งถูกปฏิบัติโดยเจ้าหน้าที่รัฐนั้นแตกต่างจากการปฏิบัติต่อเด็กที่มีพื้นฐานทางครอบครัวเป็นชนชั้นกลาง ยกตัวอย่างเช่น คัมเกล้า ส่งสมบูรณ์ ทนายความจากศูนย์ทนายฯ ที่เชี่ยวชาญด้านสิทธิเด็ก ได้เล่าว่า ผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กจากกลุ่มทะเลลึกแก๊งไม่ได้ถูกแยกตัวออกจากผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ที่สถานีตำรวจระหว่างการสอบสวนเบื้องต้นหลังจากถูกจับกุม¹⁰⁶ ในทางตรงกันข้าม การสอบสวนเบื้องต้นสำหรับเด็กที่มาจากครอบครัวชนชั้นกลางมักเกิดขึ้นในห้องที่จัดไว้เพื่อเป้าหมายนี้โดยเฉพาะ โดยมีนักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยาที่พร้อมช่วยเหลือ

ในขณะที่หลายคนอาจไม่เห็นด้วยกับวิธีการที่ผู้ชุมนุมประท้วงจากกลุ่มทะเลลึกแก๊งใช้ แต่เราก็พึงต้องระลึกไว้ว่าผู้ชุมนุมประท้วงหลายคนยังเป็นเด็กที่มีสิทธิภายใต้กฎหมายภายในประเทศและระหว่างประเทศ แม้ผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กบางคนได้ใช้วิธีการที่ไม่สันติ ก็ไม่ได้หมายความว่า จะมีความชอบธรรมต่อกรณีที่ตำรวจหน่วยควบคุมฝูงชนละเลยมาตรการคุ้มครองตามหลักกฎหมายซึ่งต้องอิงอยู่บนพื้นฐานของการรับประกันว่า ผลประโยชน์สูงสุดและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กจะได้รับการเคารพ

106 อ้างแล้ว, มาตรา 70, วรรค 2 (การสอบถามเบื้องต้นจะต้องกระทำในสถานที่ที่เหมาะสม โดยไม่มีบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับเด็กอยู่ด้วย).

5.2 การควบคุมตัวเด็ก

ดังที่ได้อธิบายไว้ใน 4.3 กฎหมายของประเทศไทยอนุญาตให้ควบคุมตัวเด็กได้เพียงในฐานะทางเลือกล่าสุดท้าย ในบริบทของการชุมนุมประท้วงเรียกร้องประชาธิปไตยที่นำโดยเยาวชน เด็กหลายคนถูกดำเนินคดีและจับกุมเนื่องจากการทำกิจกรรมด้านสิทธิมนุษยชนอย่างชอบธรรม อย่างไรก็ตาม ในกรณีส่วนใหญ่ เด็กไม่ได้ถูกควบคุมตัวก่อนการพิจารณาคดีหรือหลังจากการถูกพิพากษาตัดสินว่าได้กระทำความผิด หลังจากที่ถูกรับและดำเนินคดี เด็กมักได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีเงื่อนไขและต้องวางเงินสำหรับการประกันตัว หากเด็กถูกพิพากษาลงโทษ การลงโทษที่รุนแรงหลาย ๆ ได้บันทึกไว้มักเป็นในรูปแบบของการปรับหรือการตัดสินจำคุกแบบรอลงอาญา

แม้ว่าจะมีแนวโน้มเชิงบวกดังกล่าวสำหรับการใช้มาตรการที่มีใช้การคุมขังของศาลเยาวชน แต่ก็ยังมีกรณีที่เด็กถูกควบคุมตัวเนื่องจากการทำกิจกรรมทางการเมืองของพวกเขา เด็กกลุ่มแรกที่ถูกควบคุมตัวคือเด็กที่ถูกดำเนินคดีหมิ่นประมาทกษัตริย์อันเป็นคดีอาญาร้ายแรง และได้รับการกล่าวถึงไปแล้วใน 4.3 มุมมองของศาลที่เห็นว่าการหมิ่นประมาทกษัตริย์เป็นเรื่องร้ายแรงทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้นที่กระบวนการเบี่ยงเบนคดีจะบังคับให้เด็กต้องอยู่ภายใต้การควบคุมตัวที่สถานพินิจฯ แทนที่จะใช้มาตรการที่มีใช้การคุมขัง

เด็กอีกกลุ่มที่ถูกควบคุมตัวเป็นระยะเวลาสั้นเนื่องจากกิจกรรมทางการเมืองของพวกเขาคือเด็กที่ไม่มีผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเลี้ยงดู

ตามกฎหมาย หากอ้างอิงข้อมูลจากคัมภีร์ ส่งสมบูรณ์ ทนายความจาก ศูนย์ทนายฯ ที่ดูแลคดีเกี่ยวกับเด็ก มีเด็กจากกลุ่มทะเลทุกข์ที่ถูกรับกุมและ ดำเนินคดีจากการชุมนุมประท้วงที่ดินแดงในปี 2564 ไม่ได้รับการประกันตัว เหมือนดังคดีเด็กและเยาวชนอื่น ๆ ศาลเยาวชนพิจารณาว่ามีความจำเป็นที่ จะต้องควบคุมตัวพวกเขาไว้ที่สถานพินิจฯ เพราะไม่สามารถตามหาผู้ปกครอง หรือผู้อุปการะของเด็กได้¹⁰⁷ ดังนั้น คัมภีร์จึงต้องตามหาผู้ปกครองหรือผู้ อุปการะของเด็กด้วยตัวของเธอเอง ในคดีหนึ่ง คัมภีร์พบผู้ปกครองของ เด็ก แต่พวกเขาปฏิเสธที่จะช่วยเหลือลูกของพวกเขาเนื่องจากไม่เห็นด้วยกับ การทำกิจกรรมทางการเมืองของเขา คัมภีร์ได้เข้าพบอดีตนายจ้างของเด็ก และขอร้องให้เขาช่วยเป็นนายประกันสำหรับการขอประกันตัวเด็ก เนื่องจาก อดีตนายจ้างผู้นี้ยินยอมเป็นนายประกันให้ เด็กจึงได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

5.3 การสังเกตการณ์คดีของเด็กในศาล

ปัญหาสำคัญภายใต้กระบวนการพิจารณาคดีในศาลเยาวชนฯ คือ การไม่มีผู้สังเกตการณ์อิสระหรือบุคคลที่เด็กเชื่อใจในห้องพิจารณาคดีระหว่างการพิจารณาคดี กฎหมายที่กำหนดว่าใครสามารถเข้าฟังการพิจารณาคดีใน ศาลเยาวชนฯ ได้นั้น ออกแบบมาเพื่อปกป้องสิทธิความเป็นส่วนตัวของเด็ก ในห้องพิจารณาคดี แต่ถูกนำมาใช้ในรูปแบบที่ขัดต่อผลประโยชน์สูงสุดของเด็กและไม่สอดคล้องกับความต้องการอันชัดเจนของเด็ก

มาตรา 108 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและ วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดให้การพิจารณาคดี ต่อเด็กกระทำการเป็นการลับ และเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีเท่านั้นสามารถ

107 อ้วนแล้ว, มาตรา 73, วรรค 2.

รูปภาพที่ 19 ตามกฎหมายไทย ผู้พิพากษาสามารถอนุญาตให้บุคคลที่สามารถเข้าถึงเหตุการณ์ การพิจารณาคดีต่อเด็กได้ หากมองว่าสอดคล้องกับผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก

มีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ เช่น ผู้ปกครองหรือผู้อุปการะตามกฎหมาย ของเด็ก ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย และเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วน¹⁰⁸ แม้ว่าจะมีกลุ่ม ผู้ที่สามารถเข้ารับฟังการพิจารณาคดีได้อย่างจำกัดมาก แต่กฎหมายก็ได้ อนุญาตให้ศาลสามารถให้ดุลพินิจในการอนุญาตให้ “บุคคลอื่นที่ศาลเห็น สมควรอนุญาต” เข้าฟังการพิจารณาคดีได้¹⁰⁹ ดุลพินิจดังกล่าวจะต้องใช้โดย คำนึงถึงความรับผิดชอบของศาลในการ “คำนึงเป็นสำคัญ” ถึง “ประโยชน์

108 อ่างแล้ว, มาตรา 108.

109 อ่างแล้ว, มาตรา 108(7).

สูงสุดของเด็ก”¹¹⁰ แม้กระนั้น ถึงจะมีเด็กหลายคนร้องขอให้มียุติกรรมที่สาม เช่น ผู้แทนหน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชนหรือสถานทูต เข้าฟังการพิจารณาคดี ศาลเยาวชนก็มักละเลยความต้องการอันชัดเจนดังกล่าวของเด็กในกรณีส่วนใหญ่¹¹¹ ดังนั้นเด็กหลายคนจึงรู้สึก “โดดเดี่ยว” เนื่องจากพวกเขาต้องเผชิญกับกระบวนการฟ้องร้องคดีอาญาแบบปิดลับ

แม้กฎหมายระหว่างประเทศจะได้กำหนดไว้ในลักษณะคล้ายกันว่ากระบวนการยุติธรรมสำหรับศาลเยาวชนควรกระทำเป็นการลับเพื่อปกป้องคุ้มครองเด็ก¹¹² แต่ก็มีการระบุไว้เพิ่มเติมว่าอาจสามารถมีข้อยกเว้นกับกฎข้อนี้ได้ หากว่ายากเว้นอย่างจำกัดและมีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนในกฎหมาย¹¹³ การคุ้มครองเด็กไม่ควรต้องแลกมากับการละสิทธิของเด็กที่จะได้รับการรับฟัง ทั้งนี้สิทธิดังกล่าวรับประกันว่าเด็กจะต้องได้รับการรับฟังในกระบวนการยุติธรรมหรือกระบวนการตุลาการใดก็ตามที่ส่งผลกับเขา¹¹⁴ หากว่าศาลไทยต้องการดำเนินการอย่างสอดคล้องกับ “ประโยชน์สูงสุด” ของเด็กในกระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง ดังที่กำหนดไว้ในกฎหมายภายใน

110 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, มาตรา 22.

111 แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, “We are reclaiming our future”: Children’s right to peaceful assembly in Thailand (ขอทวงคืนอนาคตของพวกเขา: สิทธิเด็กที่จะชุมนุมประท้วงโดยสงบในประเทศไทย), 8 February 2566, หน้า 24-25, <https://www.amnesty.org/en/documents/asa39/6336/2023/en/>.

112 คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กประจำสหประชาชาติ, ข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 24 ว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก, CRC/C/GC/24, ย่อหน้า 67, 18 กันยายน 2562.

113 คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กประจำสหประชาชาติ, ข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 24 ว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก, CRC/C/GC/24, ย่อหน้า 67, 18 กันยายน 2562.

114 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 12(2).

ประเทศ¹¹⁵ และกฎหมายระหว่างประเทศ¹¹⁶ ศาลจำเป็นต้องพิจารณาอย่างจริงจังถึงความต้องการของเด็กที่จะได้รับการรับฟัง เกี่ยวกับการสังเกตการณ์ การพิจารณาคดีโดยบุคคลที่สาม

5.4 “มาตรการพิเศษ” หรือการเบี่ยงเบนคดี

วิธีการที่คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กประจำสหประชาชาติ แนะนำให้ใช้กับเด็กที่กระทำการอันขัดต่อกฎหมายคือ “การเบี่ยงเบนคดี” ซึ่งได้รับการนิยามว่า “มาตรการที่พาเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรม ในขั้นตอนใดก็ตามก่อนหน้าและระหว่างเข้าสู่กระบวนการที่เกี่ยวข้อง”¹¹⁷ คณะกรรมการฯ ระบุว่า การเบี่ยงเบนคดี “[ช่วยหลีกเลี่ยงไม่ให้มี] การตีตราและการบันทึกประวัติอาชญากรรม... ส่งผลลัพท์ที่ดีต่อเด็ก และสอดคล้องกับความปลอดภัยสาธารณะและได้รับการพิสูจน์แล้วว่าคุ้มค่า”¹¹⁸ เนื่องจาก พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 อนุญาตให้เด็กที่กระทำความผิดต่อกฎหมายเข้าสู่ “มาตรการพิเศษ” แทนการถูกฟ้องร้องหรือการพิจารณาพิพากษา¹¹⁹ กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในประเทศไทยจึงนับว่าให้โอกาสเบี่ยงเบนคดีกับเด็ก

115 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, มาตรา 22.

116 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 3(1).

117 คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กประจำสหประชาชาติ, ข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 24 ว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก, CRC/C/GC/24, 18 กันยายน 2562, ย่อหน้า 8.

118 อ่างแล้ว, มาตรา 15.

119 นี่เป็นตัวอย่างของมาตรการเบี่ยงเบนคดีสำหรับเด็กในระบบยุติธรรมสำหรับเด็กของไทย มาตรา 86 และ 90 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดว่า เด็กที่รับสารภาพกับการกระทำความผิดอาญา สามารถเข้า “มาตรการพิเศษ” แทนการพิจารณาพิพากษาได้ นอกจากนี้ มาตรา 132 ยังระบุให้อำนาจกับศาลเยาวชนและครอบครัวในการสั่งมาตรการพิเศษแทนการพิจารณาพิพากษา หากศาลไม่เห็นสมควรกับการพิพากษา

อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์เชิงลึกพบว่า กระบวนการเบี่ยงเบนคดีสำหรับเด็กที่กระทำการขัดต่อกฎหมายมิได้ปราศจากปัญหาใด ๆ ปัญหาแรกที่พบนั้นคือประเด็นเรื่องเกณฑ์การเข้าสู่ “มาตรการพิเศษ” ส่วนปัญหาที่สองเกี่ยวข้องกับมาตรการที่ใช้กับเด็กที่กระทำการขัดต่อกฎหมายในฐานะส่วนหนึ่งของกระบวนการเบี่ยงเบนคดี

5.4.1 “การให้คำสารภาพ” ในฐานะเกณฑ์การเข้าร่วมมาตรการ

“การเบี่ยงเบนคดีควรใช้เพียงแค่กรณีที่มีหลักฐานอันน่าเชื่อถือมากเพียงพอว่าเด็กได้กระทำความผิดตามข้อกล่าวหาว่าเขาหรือเธอได้ยอมรับความรับผิดชอบของตนเองโดยอิสระและเต็มใจ โดยไม่ได้ถูกข่มขู่หรือกดดัน และการยอมรับผิดจะไม่ถูกนำมาใช้เป็นผลเสียต่อเด็กอีกในกระบวนการทางกฎหมายต่อ ๆ ไป”

– คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กประจำสหประชาชาติ
ข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 24 ว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก
ย่อหน้าที่ 18(a)

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดว่า ในกรณีที่เด็ก “สำนึกในการกระทำ” เท่านั้นจึงจะสามารถเข้าสู่ “มาตรการพิเศษ” แทนการพิจารณาพิพากษาได้¹²⁰ ตามคำแนะนำของประธานศาลเยาวชนและครอบครัวกลางในเดือนมีนาคม 2564 กรณีที่เด็กปฏิเสธว่าไม่ได้กระทำความผิดตามที่ฟ้องนับว่าเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าเด็กไม่ได้รู้สำนึกในการกระทำ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมมาตรการพิเศษแทนการพิจารณาพิพากษาตาม

¹²⁰ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 86, 90.

มาตรา 90 ของพรบ. ศาลเยาวชนฯ ได้¹²¹ แม้ว่าเด็กที่ปฏิเสธว่ากระทำความผิดก็ยังสามารถมีสิทธิเข้าร่วมมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาได้ตามมาตรา 132 ของพรบ. ศาลเยาวชนฯ ตามดุลพินิจของศาล แต่ประธานศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้เตือนให้ผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจด้วยความระมัดระวังในการใช้มาตรการพิเศษภายใต้มาตรา 132 กับเด็กกลุ่มนี้¹²² ในทางปฏิบัติผู้พิพากษาจะไม่ใช้มาตรการพิเศษแทนการพิจารณาพิพากษากับเด็กที่ปฏิเสธว่าไม่ได้กระทำความผิด “สำนึกในการกระทำ” กับ “การรับสารภาพ” นับว่าเป็นสิ่งเดียวกันในสายตาของศาล

ข้อบังคับเรื่อง “การรับสารภาพ” นำไปสู่ปัญหาหลายประการในระบบยุติธรรมสำหรับเด็ก ประการแรก มันทำให้เด็กหลายคนไม่สามารถได้รับประโยชน์จากการเบี่ยงเบนคดี เช่น เด็กหลายคนที่ถูกกล่าวหาว่าละเมิดกฎหมายจากการใช้สิทธิด้านเสรีภาพในการแสดงออกหรือการประชุมประท้วงอย่างสงบยืนยันว่าพวกเขาจะไม่ยอมรับผิด เนื่องจากพวกเขาเชื่อว่าพวกเขาไม่ได้กระทำความผิด¹²³ เด็กหลายคนที่ถูกดำเนินคดีหมิ่นประมาท กษัตริย์ตัดสินใจไม่รับสารภาพเนื่องจากพวกเขาเชื่ออย่างจริงจังว่า ในสังคมประชาธิปไตย พวกเขาควรสามารถตั้งคำถามอันน่าท้าทายเกี่ยวกับสถาบัน กษัตริย์ได้ ดังนั้นข้อบังคับเรื่อง “การรับสารภาพ” จึงไม่เหมาะสมและไม่ได้รับการออกแบบมาสำหรับคดีที่เด็กถูกฟ้องร้องจากการมีความคิดเห็นทางการเมืองที่รัฐไม่เห็นด้วย

121 คำแนะนำของอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนกลางเกี่ยวกับแนวทางการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 และแนวทางการใช้มาตรการแทนการพิพากษาคดีตามมาตรา 132 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว, ข้อที่ 2.11.

122 อ้วนแล้ว.

123 ศูนย์ทนายฯ, การต่อสู้เพื่อบอกว่าเราไม่ได้โดดเดี่ยว: คู่กับ “มีมี” ณิกานต์ เยาวชนผู้ร่วมสืบลุยไฟ สุการ์ก่อตั้งเฟมฟุ, 30 มิถุนายน 2565, <https://tlhr2014.com/archives/45426>; และศูนย์ทนายฯ, รัฐต้องฟังเสียงของเยาวชน: บทสนทนา กับ ‘ธนกร’ เยาวชนรายแรกที่ถูกลงข้อหา ม.116, 7 ธันวาคม 2563, <https://tlhr2014.com/archives/23805>.

ประการที่สอง ข้อบังคับเรื่อง “การรับสารภาพ” นำไปสู่ปัญหาอันร้ายแรงสำหรับเด็กเนื่องจากการรับสารภาพถูกนำไปใช้เป็นผลเสียกับพวกเขาในกระบวนการทางกฎหมายต่อ ๆ มา ในข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 24 ว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กประจำสหประชาชาติอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า การเบี่ยงเบนคดีควรใช้เพียงแคในกรณีที่ “การยอมรับ [ความรับผิดชอบ] จะไม่ถูกนำมาใช้เป็นผลเสียต่อเด็กอีกในกระบวนการทางกฎหมายต่อ ๆ ไป¹²⁴ อย่างไรก็ตาม ในประเทศไทย หากเด็กไม่สามารถกระทำตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเบี่ยงเบนคดีได้ การฟ้องร้องดำเนินคดีต่อเด็กจะเริ่มต้นใหม่และคำรับสารภาพของเด็กจะถูกนำมาใช้ในชั้นศาล¹²⁵ ที่แย่ไปกว่านั้น หากว่าการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูสำเร็จ กฎหมายก็ไม่ได้ห้ามให้พนักงานอัยการนำข้อเท็จจริงที่เปิดเผยออกมาระหว่างการเตรียมจัดทำแผนไปใช้ในชั้นศาล¹²⁶

ประการที่สาม ทนายความและเด็กหลายคนได้รายงานว่ามีผู้พิพากษาและพนักงานอัยการพยายามกดดันเด็กให้รับสารภาพ ในคดีหนึ่ง ผู้พิพากษาได้บอกเด็กว่า “ถ้ายังคิดจะสู้คดี ก็ไม่รับประกันว่าจะชนะ”¹²⁷ ในช่วงเช้าของการพิจารณาคดีหมิ่นประมาทกษัตริย์ของเพชร พนักงานอัยการพยายามโน้มน้าวให้เพชรรับสารภาพ เพื่อที่จะเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการพิจารณาพิพากษา โดยอธิบายให้เพชรฟังถึงประโยชน์ของมาตรการ

124 คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กประจำสหประชาชาติ, ข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 24 ว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก, CRC/C/GC/24, 18 กันยายน 2562, ย่อหน้า 18(a).

125 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 92.

126 *อวังแล้ว, มาตรา 93.* กฎหมายห้ามแคไม่ให้นำข้อเท็จจริงที่มาจากกระบวนการเตรียมแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมาใช้ ถ้าหากการจัดทำแผนไม่สำเร็จ

127 การสัมภาษณ์ทนายความที่เคยเป็นที่ปรึกษากฎหมายให้เด็กที่กระทำผิดกฎหมายในศาลเยาวชน

ดังกล่าว ตลอดทั้งวันนั้น ผู้พิพากษาขอพูดคุยกับเพชรถึง 3 ครั้งเพื่อโน้มน้าวให้เขารับสารภาพ ระหว่างการพูดคุยครั้งหนึ่ง ผู้พิพากษาได้เตือนเพชรถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับครอบครัวของเขา หากว่าเพชรไม่ยอมรับสารภาพ แม้ว่าจะมีความพยายามดังกล่าวเหล่านี้โดยพนักงานอัยการและผู้พิพากษา เพชรก็ยังยืนยันที่จะไม่รับสารภาพ

นอกจากนี้ นายความของศูนย์ทนายฯ ได้สังเกตถึงความแตกต่างในการปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิดต่อกฎหมาย เนื่องจากคดีของพวกเขา มีลักษณะเกี่ยวข้องกับประเด็นการเมือง นายความท่านหนึ่งซึ่งเป็นที่ปรึกษากฎหมายของเด็กในการต่อสู้คดีในศาลเยาวชนได้ระบุว่า ท่าทางและน้ำเสียงของผู้พิพากษาบางครั้งจะเปลี่ยนไปเมื่อเด็กตัดสินใจปฏิเสธว่าไม่ได้กระทำความผิดตามฟ้อง ในคดีหนึ่ง ผู้พิพากษากล่าวได้ว่า เด็กไม่ยอมรับสารภาพเพราะถูกนายความของตน “สั่ง” ให้ทำหรือไม่ นายความอีกท่านหนึ่งที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายของผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กได้อธิบายว่า ในประสบการณ์ของเธอในการเป็นนายความให้เด็กในคดีการเมือง ผู้พิพากษามักถามคำถามกับเด็กตรง ๆ และไม่อนุญาตให้เธอตอบแทน เธอยังสังเกตเพิ่มเติมอีกว่า ในคดีที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง ผู้พิพากษามักพูดคุยกับเธอ แทนที่จะคุยกับลูกความของเธอ

การกดดันเด็กให้ต้องรับสารภาพนี้ นำไปสู่การตั้งคำถามว่า ในคดีที่เด็กได้ให้การสารภาพนั้น คำสารภาพดังกล่าวของเด็กนับว่าเป็นการตัดสินใจที่ “เป็นอิสระและเต็มใจ” หรือไม่ คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กประจำสหประชาชาติระบุว่า การเป็ยงเบนคดีควรใช้เพียงในกรณีที่มีหลักฐานอันน่าเชื่อถือได้ว่าเด็ก “ยอมรับความรับผิดชอบของตนเองโดย

อิสระและเต็มใจ โดยไม่ได้ถูกข่มขู่หรือกดดัน”¹²⁸ ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องยอมรับข้อเท็จจริงว่า คดีที่เด็กเข้าสู่มาตรการพิเศษไม่สามารถนับรวมว่าเป็น “ความสำเร็จ” ได้ ถ้าหากเด็กเหล่านี้ถูกข่มขู่หรือกดดันให้รับสารภาพว่ากระทำความผิดที่เข้าไม่ได้ก่อ

5.4.2 การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

5.4.2.1 หลักการทางกฎหมาย

ในกระบวนการของมาตรการพิเศษแทนการพิจารณาพิพากษาตามมาตรา 86 และ 90 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ จะเชิญฝ่ายเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหายและนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าร่วมประชุมเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู¹²⁹ นอกจากนี้ หากเห็นสมควร ผู้อำนวยการฯ อาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือตัวแทนหน่วยงานที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดตามฟ้องของเด็กมาเข้าร่วมประชุมด้วย¹³⁰

ในทางตรงกันข้าม หากศาลเห็นว่า แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมีความจำเป็นสำหรับมาตรการพิเศษแทนการพิจารณาพิพากษามาตรา 132 ของพรบ. ศาลเยาวชนฯ ศาลอาจกำหนดให้มีเพียงนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และ “บุคคลที่ศาลเห็นสมควร” เป็นผู้จัดทำแผนแก้ไข

128 คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กประจำสหประชาชาติ, ข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 24 ว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก, CRC/C/GC/24, 18 กันยายน 2562, ย่อหน้า 18(a) (เน้นข้อความโดยผู้เขียน)

129 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 87, วรรค 1.

130 อ้างแล้ว.

บำบัดฟื้นฟูสำหรับเด็ก¹³¹ แม้ว่าศาลอาจใช้ดุลพินิจเพื่อรับประกันว่าเด็กและ
ทนายความของพวกเขาจะได้เข้าร่วมกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัด
ฟื้นฟู แต่ก็ยังมีข้อห่วงกังวลว่าการมีส่วนร่วมของพวกเขาขึ้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจ
ของศาลทั้งสิ้น เนื่องจากตัวบทกฎหมายไม่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจน

5.4.2.2 การมีส่วนร่วมของทนายความในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

จากประสบการณ์ของทนายความจากศูนย์ทนายฯ ในการเป็น
ที่ปรึกษากฎหมายของเด็กในศาลเยาวชน รายงานฉบับนี้พบว่า สถานพินิจฯ
หรือศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำนั้นไม่ได้พิจารณาอย่างเพียงพอถึงประโยชน์
สูงสุดหรือความคิดเห็นของเด็กในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

เหตุผลหนึ่งที่เกิดปัญหานี้ขึ้นเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ให้
คำปรึกษาแนะนำขาดความเข้าใจว่า กฎหมายกำหนดให้ทนายความของ
เด็กได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมสำหรับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือไม่
ทนายความของศูนย์ทนายฯ หลายคนรายงานว่าพวกเขาไม่เคยได้รับเชิญ
ไปร่วมประชุมดังกล่าว ในคดีหนึ่ง ทนายความได้เดินทางไปยังศูนย์
ให้คำปรึกษาแนะนำกับลูกความของเธอ และได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมการ
ประชุม แม้ว่าทนายความจะไม่เคยได้รับเชิญอย่างเป็นทางการจากทางศูนย์ฯ
ก็ตาม ในอีกคดีหนึ่ง ทนายความบอกเล่ากับศูนย์ทนายฯ ว่า ศูนย์ให้คำปรึกษา
แนะนำไม่อนุญาตให้เธอเข้าร่วมประชุมกับลูกความของเธอ ดังนั้นจึงสามารถ
เห็นได้ว่ายังขาดความชัดเจนเรื่องนโยบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ
ทนายความในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

131 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนด
มาตรการแทนการพิพากษาคดี พ.ศ. 2556, ข้อ 10.

รายงานฉบับนี้เน้นย้ำว่า วลีที่ระบุว่า “ฝ่ายเด็กและเยาวชน” ในมาตรา 87 ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ควรตีความให้ครอบคลุมถึงทนายความของเด็ก การมีส่วนร่วมของทนายความของเด็กในการประชุมเหล่านี้ นับว่าสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากข้อมูลที่เปิดเผยกับเจ้าหน้าที่รัฐในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น สามารถนำมาใช้เป็นผลเสียกับเด็กในกระบวนการทางกฎหมายต่อไปได้ หากว่าฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไม่สามารถจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ ไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม¹³²

คุ่มเกล้า ส่งสมบูรณ์ ทนายความประจำศูนย์ทนายฯ ที่ดูแลคดีเกี่ยวกับเด็ก ยืนยันว่า ทนายความสามารถช่วยเจรจากับศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและช่วยรับรองว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะเคารพสิทธิและผลประโยชน์ของเด็กได้ ยกตัวอย่างเช่น ภาวิณี ชุมศรี ทนายความประจำศูนย์ทนายฯ ได้เล่าถึงประสบการณ์ในการคัดค้านไม่ให้ระบุเงื่อนไขว่า ลูกความของเธอต้องตรวจปัสสาวะทุกครั้งที่เธอไปรายงานตัวกับศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ โดยเงื่อนไขนี้กำหนดขึ้นแม้ว่าลูกความของเธอจะไม่เคยถูกดำเนินคดีด้วยข้อกล่าวหาเกี่ยวกับยาเสพติดเลยก็ตาม สุดท้ายเงื่อนไขดังกล่าวก็ถูกลบออกไปจากแผน

ในอีกคดีหนึ่ง เด็ก 3 คนถูกดำเนินคดีทำลายทรัพย์สินระหว่างการชุมนุมประท้วงที่กระทรวงสาธารณสุข และอีก 2 คนถูกดำเนินคดีหมิ่นประมาทต่อโฆษกประจำกระทรวง ระหว่างการประชุมถึงแผนแก้ไขบำบัด

132 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 93.

พินฟู ศุนย์ให้คำปรึกษาแนะนำได้เสนอให้เด็กทุกคน รวมถึงเด็กที่ไม่ได้ถูกกล่าวหาในข้อหาหมิ่นประมาท เขียนจดหมายขอโทษที่ “หมิ่นประมาท” โฆษกกระทรวง เนื่องจากว่า เจื่อนไซของการเบี่ยงเบนคดีไม่ตรงกับข้อหาต่อเด็กที่ไม่ได้ถูกดำเนินคดีหมิ่นประมาท ทนายความจึงขอให้ศุนย์ให้คำปรึกษาแนะนำเอาเจื่อนไซนี้ออกจากแผนแก้ไขบำบัดพินฟู จากนั้นเจื่อนไซนี้ก็ถูกลบออกไป

แผนแก้ไขบำบัดพินฟูใด ๆ ที่บังคับใช้กับเด็กนั้น ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ ในกรณีนี้ เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องอนุญาตให้เด็ก ครอบครัวของเด็ก และทนายความของเขามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนดังกล่าว

ศุนย์ทนายฯ ได้บันทึกข้อมูลหลายกรณีที่สถานพินิจฯ เข้าเติมให้เด็กบอบช้ำทางจิตใจมากขึ้น ด้วยการถามคำถามระหว่างการสืบสวนคดีเด็ก ประเด็นนี้มีความน่าเป็นห่วงเป็นพิเศษเนื่องจากคำถามเหล่านี้เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ทางเพศหรือปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวของเด็กที่อาจซ้ำเติมบาดแผลทางจิตใจของเด็กโดยบังเอิญ

เพชร เด็กที่ถูกดำเนินคดีหมิ่นประมาทกษัตริย์ เล่าว่าคำถามหนึ่งที่เขาได้รับจากนักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ถามว่า เขาเคยมีเพศสัมพันธ์กับคนเพศเดียวกันหรือไม่ เพชรอธิบายว่า “หนูถามเขาว่าทำไมต้องถามคำถามนี้ และขอไม่ตอบได้ไหม เพราะคำถามดูไม่สมเหตุสมผล หนูอาจจะพอเข้าใจได้ ถ้าคดีเกี่ยวกับเรื่องเพศ แต่การมาถามคำถามนี้ใน

คดีการเมือง หนูไม่แน่ใจว่าเขาพยายามจะสื่ออะไร หนูเลยเลือกไม่ตอบคำถามนี้” คำถามนี้ทำให้เพชรสงสัยว่า เจ้าหน้าที่รัฐมองว่าการเป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศถือเป็นเรื่องที่ผิดในสายตาของเจ้าหน้าที่รัฐหรือไม่¹³³

นอกจากนี้ เด็กบางคนรายงานว่าถูกกดดันให้แสดงให้นักจิตวิทยาที่สถานพินิจฯ ดูว่า ตนเองอยู่ในสภาพแวดล้อมครอบครัวที่ “อบอุ่น” ยกตัวอย่างเช่น มีเด็กถูกบังคับให้ส่งรูปกิจกรรมครอบครัวให้นักจิตวิทยาเพื่อแสดงให้เห็นว่าสมาชิกในครอบครัวรักกัน เด็กอีกคนบอกกับศูนย์ทนายฯ ว่า เธอถูกขอให้กรอกแบบฟอร์มที่มีคำถามเกี่ยวกับครอบครัวของเธอ แต่เธอรู้สึกว่านักจิตวิทยาจะตัดสินเธอและคิดว่าเธอเป็น “เด็กมีปัญหา” ถ้าเธอไม่มีครอบครัวที่สมบูรณ์แบบ เด็กอีกคนบอกศูนย์ทนายฯ ว่า เธอถูกขอให้ส่งรูปที่แสดงถึงครอบครัวที่ “อบอุ่น” ของเธอให้นักจิตวิทยา คำขอดังกล่าวทำให้เธอรู้สึก “เศร้า” เพราะเธอไม่ได้มีครอบครัวที่อบอุ่น และทำให้เธอรู้สึกกดดันว่าจะต้อง “สร้างภาพ” ว่ามีครอบครัวอันอบอุ่นเพื่อให้สอดคล้องกับคำขอของนักจิตวิทยา

ในบางกรณี สถานพินิจฯ ตั้งคำถามกับเด็กด้วยคำถามที่ไม่มีคำตอบที่ถูกต้อง ยกตัวอย่างเช่นคำถามว่า “เคยโกหกผู้ปกครองหรือไม่” หากเด็กตอบว่าไม่เคย ผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ก็มีแนวโน้มสูงที่จะคิดว่าเด็กกำลังโกหก แต่หากเด็กตอบว่าเคย สถานพินิจฯ ก็อาจสรุปในรายงาน

ต่อศาลเยาวชนว่าเด็กมีปัญหาด้านพฤติกรรม ดังนั้น เด็กจึงตกอยู่ในสภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก

133 ศูนย์ทนายฯ, เมื่อกระบวนการยุติธรรมไม่ใช่พื้นที่ปลอดภัย: หลากเรื่องราวการคุกคาม/เลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่ง “เพศ”, 21 กันยายน 2564, <https://tlhr2014.com/archives/35411>.

บางครั้ง สถานพินิจฯ ได้ตั้งคำถามที่มีคำตอบอยู่แล้ว มีเด็กได้เปิดเผยกับศูนย์ทนายฯ ว่า สถานพินิจฯ ถามคำถามเดิม ๆ กับเขาในหลายรูปแบบ แม้ว่าเขาได้ตอบไปแล้วก็ตาม ด้วยเหตุนี้ เด็กบางคนจึงตัดสินใจให้คำตอบที่เขาคิดว่าสถานพินิจฯ อยากรู้อะไร เพื่อที่จะให้กระบวนการจบไปโดยเร็ว

5.4.3 เจื่อนไขการเบี่ยงเบนคดีอันไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก

อีกปัญหาที่ร้ายแรงเกี่ยวกับมาตรการพิเศษภายใต้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 คือ มาตรการบางอย่างไม่สอดคล้องกับประโยชน์สูงสุดของเด็กอย่างชัดเจน ในคดีหนึ่ง เด็กถูกบังคับให้เขียนถึงอาชีพที่ต้องการทำในอนาคตด้วยมือซ้าย ๆ ลงบนแผ่นกระดาษ เด็กอีกคนถูกบังคับให้เข้าพบผู้พิพากษาสมทบ โดยเขาได้เปิดเพลงสรรเสริญกษัตริย์และสั่งสอนเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ของกษัตริย์ต่อประเทศไทยให้กับเด็ก อีกหนึ่งมาตรการทั่วไปที่มักใช้กับเด็กที่เข้าสู่กระบวนการพิเศษคือ การบังคับให้ตรวจปัสสาวะเป็นประจำทุกครั้งที่เข้ารายงานตัวกับเจ้าหน้าที่รัฐ แม้ว่าพวกเขาไม่เคยถูกตั้งข้อหาคดีเกี่ยวกับยาเสพติดเลยก็ตาม

เด็กคนหนึ่งเล่าว่า เจื่อนไขการเบี่ยงเบนคดีของเขาบังคับให้เขาต้องเข้าร่วมกิจกรรมสานสัมพันธ์กับครอบครัว โดยที่เด็กถูกบังคับให้กราบผู้ปกครอง ระหว่างที่มีเพลงเศร้าเปิดคลอไปด้วย มีเด็กกว่า 20 คนเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว เด็กผู้นี้รู้สึกไม่สบายใจและออกจากห้องทำกิจกรรมไป ความล้มเหลวในการทำกิจกรรมครั้งนี้จึงถูกบันทึกไว้ในรายงานเกี่ยวกับพฤติกรรมของเขา

คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กประจำสหประชาชาติระบุว่า “สิทธิมนุษยชนของเด็กและการคุ้มครองภายใต้กฎหมายจะต้องได้รับการเคารพและปกป้องอย่างเต็มที่ตลอดทั้งกระบวนการและโครงการเบี่ยงเบนคดี”¹³⁴ การบังคับให้เด็กฟังผู้พิพากษาสมทบสรรเสริญและยินยอมอัยการเสี่ยงที่จะไปขัดแย้งกับสิทธิของเด็กในการมีความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง เนื่องจากเงื่อนไขของการเบี่ยงเบนคดีแสดงให้เห็นว่าจำเป็นต้องมีการแก้ไขความคิดเห็นของเด็กต่ออัยการ¹³⁵ การบังคับให้เด็กกราบผู้ปกครองในพื้นที่ที่ค่อนข้างเป็นสาธารณะและให้พวกเขาต้องตรวจปัสสาวะโดยไม่จำเป็น (เงื่อนไขนี้มักบังคับใช้กับผู้ถูกกล่าวหาในข้อหาเกี่ยวกับยาเสพติด) อาจทำให้เขารู้สึกอับอาย (ในที่สาธารณะ) และรู้สึกสูญเสียศักดิ์ศรี มาตรการพิเศษภายใต้กฎหมายไทยจะต้องนำมาบังคับใช้โดยสอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก

นอกจากนี้ ระเบียบวิธีธรรมของเด็กในประเทศไทยจะต้องพิจารณาใหม่ถึงเงื่อนไขของการเบี่ยงเบนคดี ว่าควรนำเงื่อนไขใดมาใช้กับเด็กที่ถูกดำเนินคดีเพียงเพราะใช้สิทธิด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบ เป้าหมายของโครงการเบี่ยงเบนคดีนั้นคือการปรับแนวคิดทางศีลธรรมของเด็กและปกป้องเด็กไม่ให้กระทำผิดซ้ำอีกในอนาคต รายงานฉบับนี้ถกเถียงว่า เป้าหมายดังกล่าวมีสามารถนำมาปรับใช้ได้กรณีของเด็กที่ถูกฟ้องร้องดำเนินคดีจากการมีความคิดเห็นทางการเมืองที่รัฐบาลไม่เห็นด้วย

134 คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิเด็กประจำสหประชาชาติ, ข้อคิดเห็นทั่วไปที่ 24 ว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก, CRC/C/GC/24, 18 กันยายน 2562, ย่อหน้า 16; อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 40(3)(b).

135 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง, มาตรา 19(1).

6. ข้อเสนอแนะ

ตั้งแต่ปี 2563 รัฐบาลไทยได้ใช้กฎหมายอันกดขี่เสรีภาพซ้ำแล้วซ้ำเล่าในการลงโทษนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและนักทำกิจกรรมเคลื่อนไหวที่เป็นเด็ก เนื่องจากพวกเขาได้แสดงความคิดเห็นทางการเมืองหรือมีส่วนร่วมกับการชุมนุมประท้วงสาธารณะ หนึ่งในข้อหาอันร้ายแรงที่สุดซึ่งนำมาใช้กับเด็กคือ ข้อหาหมิ่นประมาทกษัตริย์ โดยมีบทลงโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ถึง 15 ปี รายงานฉบับนี้เสนอว่า การใช้กฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์กับเด็กเป็นการละเมิดสิทธิของพวกเขา ทั้งตามกฎหมายภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รายงานฉบับนี้เน้นย้ำว่าการควบคุมตัวเด็กภายใต้ข้อหาหมิ่นประมาทกษัตริย์ในสถานพินิจฯ ถือว่าเป็นการพรากอิสรภาพของพวกเขา และเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของพวกเขาอย่างร้ายแรง ในช่วงเวลาที่รายงานฉบับนี้ได้เผยแพร่ออกมา มีเด็ก 2 คนยังคงถูกควบคุมตัวอยู่ภายใต้กฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์

นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์เชิงลึกถึงระบบยุติธรรมสำหรับเด็กในประเทศไทย รายงานฉบับนี้แสดงให้เห็นว่าระบบดังกล่าวได้ละเมิดสิทธิมนุษยชนของเด็กตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการยุติธรรม มีเด็กจำนวนมากไม่ได้ถูกจับกุมอย่าง “ละมุนละม่อม” ในทางตรงกันข้าม มีการใช้กำลังเกินกว่าเหตุในการจับกุมและผู้ชุมนุมประท้วงที่เป็นเด็กจากกลุ่มทะลุแก๊ซ

หลายคน อย่างไรก็ตาม ในทุก ๆ กรณี ศาลเยาวชนฯ ยังไม่เคยพบว่าการจับกุม ไม่ชอบด้วยกฎหมายแม้แต่กรณีเดียว เมื่อเด็กถูกนำตัวมาอยู่ต่อหน้า ผู้พิพากษา หลายคนรู้สึกถูก “กดดัน” โดยผู้พิพากษาและพนักงานอัยการ ให้รับสารภาพว่ากระทำความผิด เพื่อที่พวกเขาจะได้สามารถเข้าสู่ “มาตรการ พิเศษ” หรือการเบี่ยงเบนคดี ในกรณีที่เด็กรับสารภาพเพื่อเข้าสู่การ เบี่ยงเบนคดีนั้น เจื่อนใจหลายประการในการเบี่ยงเบนคดีก็ยังไม่สอดคล้อง กับประโยชน์สูงสุดของเด็ก

ศูนย์ทนายฯ มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ต่อรัฐบาลไทย เพื่อแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งรายงานฉบับนี้ได้นำเสนอ

การใช้กฎหมายหมิ่นประมาทขัดแย้งกับเด็ก

- ยุติการดำเนินคดีทั้งหมด โดยเฉพาะคดีหมิ่นประมาทกษัตริย์ กับเด็กที่ออกมาใช้สิทธิด้านเสรีภาพในการแสดงออกและชุมนุม ประท้วงโดยสงบ¹
- ยุติการคุกคามทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการคุกคามผ่าน กระบวนการยุติธรรมหรือรูปแบบอื่น ซึ่งพุ่งเป้าไปที่นักทำกิจกรรม เคลื่อนไหวที่เป็นเด็ก เนื่องจากพวกเขาออกมาใช้สิทธิมนุษยชน ในด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประท้วงโดยสงบ

¹ พระราชบัญญัติองค์การอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553, มาตรา 21 (อัยการ สูงสุดมีอำนาจที่จะยุติการดำเนินคดีและถอนคำร้องหากว่าการฟ้องดีไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชน).

- แก้ไขมาตรา 112 ของประมวลกฎหมายอาญาและทำให้กฎหมายสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ
- ยุติการใช้มาตรา 112 กับเด็กและงดเว้นการดำเนินคดีอาญาต่อการพูดและแสดงออกของเด็ก ซึ่งได้รับการคุ้มครองด้วยสิทธิด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประทัวงโดยสงบภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน และ
- ให้นิรโทษกรรมกับเด็กกว่า 240 คนที่ถูกดำเนินคดี และ/หรือถูกพิพากษาลงโทษด้วยกฎหมายมากมายที่ใช้กีดขี่เสรีภาพจากการใช้สิทธิของพวกเขาด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมประทัวงโดยสงบ

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก

การจับกุมและควบคุมตัว

- งดเว้นการจับกุมและควบคุมตัวเด็ก ยกเว้นเพียงในกรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งและเป็นทางเลือกสุดท้าย
- หากต้องมีการจับกุมและการควบคุมตัว ให้รับประกันว่าจะกระทำโดยสอดคล้องกับกฎหมายภายในประเทศและกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งกำหนดให้ค้ำนึ่งถึงประโยชน์สูงสุดและศักดิ์ศรี

ของเด็กเป็นสำคัญตลอดเวลา และเครื่องมือพันธนาการไม่ควรถูกนำมาใช้ ยกเว้นเพียงแต่หากจำเป็นในการป้องกันเด็กหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กและบุคคลอื่น ๆ

- ปล่อยตัวเด็กทุกคนที่กำลังถูกควบคุมตัวเนื่องจากถูกกล่าวหาว่าละเมิดกฎหมายหมิ่นประมาทกษัตริย์โดยทันที และ

- รับประกันว่าเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายจะได้รับการอบรมมากเพียงพอในการจัดการและควบคุมการชุมนุมสาธารณะที่มีเด็กเข้าร่วมด้วย โดยให้แนวทางสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ

การสังเกตการณ์การพิจารณาคดี

- รับประกันสิทธิที่จะได้รับการรับฟังของเด็กในกระบวนการยุติธรรมหรือกระบวนการตุลาการที่จะส่งผลกระทบต่อพวกเขา ข้อเสนอแนะนี้หมายถึงรวมถึงความต้องการของเด็กที่จะให้มีบุคคลที่เขาเชื่อใจเข้าร่วมรับฟังการพิจารณาคดีในศาล

“มาตรการพิเศษ” หรือการเบี่ยงเบนคดี

- รับประกันว่า การยอมรับของเด็กกว่าได้กระทำผิดตามฟ้องนั้นกระทำโดยเป็นอิสระและทำด้วยความเต็มใจ และเด็กไม่ได้ถูก

“กดดัน” ให้รับสารภาพว่ากระทำความผิดอาญาที่เขาไม่ได้ก่อ
- ยกเลิกข้อบังคับว่าต้อง “ให้การสารภาพ” เพื่อที่จะเข้าสู่
มาตรการพิเศษ และรับประกันว่า สำนึกในการกระทำของเด็ก
สามารถถูกประเมินได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่จะไม่เป็นผลเสียต่อคดี
ของพวกเขาในอนาคต

- ปกป้องหรือกักเด็ก ครอบครัวของเด็ก และนายความของ
เด็กอย่างเพียงพอในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็ก เพื่อ
รับประกันว่าเงื่อนไขของการเบี่ยงเบนคดีจะเป็นไปตามประโยชน์
สูงสุดของเด็ก

- รับประกันว่า นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่คุม
ประพฤติ และผู้เกี่ยวข้องคนอื่น จะได้รับการอบรมอย่างเพียงพอ
ในการจัดการกับนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและนักทำกิจกรรม
เคลื่อนไหวที่เป็นเด็ก

- รับประกันว่า เงื่อนไขของการเบี่ยงเบนคดีจะไม่พรากสิทธิขั้น
พื้นฐานของเด็กตามกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษย
ชนไป และ

- ปฏิรูป “มาตรการพิเศษ” หรือการเบี่ยงเบนคดีในระบบยุติธรรม
สำหรับเด็ก เพื่อให้มีระบบใหม่ที่ออกแบบมาอย่างเหมาะสมกับ
ความต้องการเฉพาะและผลประโยชน์ของนักปกป้องสิทธิมนุษย
ชนและนักทำกิจกรรมเคลื่อนไหวที่เป็นเด็ก

เมื่อขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยภายใต้การนำของเยาวชน ขยับขยายไปทั่วประเทศไทยในปี 2563 ศูนย์ทนายฯ ได้ให้ความช่วยเหลือโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายในฐานะตัวแทนทางกฎหมายของเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีด้วยกฎหมายอันกดขี่เสรีภาพ เพียงเพราะพวกเขาออกมาใช้สิทธิด้านเสรีภาพในการแสดงออกและการชุมนุมโดยสงบ ดังนั้นสถิติที่อ้างอิงในรายงานฉบับนี้จึงครอบคลุมถึงช่วงเวลาระหว่างปี 2563 ถึงปี 2566 ศูนย์ทนายฯ ได้ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายกับเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนอย่างน้อย 249 คน (ผู้ชาย 195 คน ผู้หญิง 44 คน และ LGBTQ+ 10 คน) จากจำนวนเด็กและเยาวชนทั้งหมด 286 คนที่ถูกดำเนินคดีอาญานอกจากกรณีของเด็กที่ถูกดำเนินคดีอาญา ศูนย์ทนายฯ ก็ได้ให้ความช่วยเหลือและติดตามกรณีของเด็กและเยาวชนที่ถูกคุกคามนอกกระบวนการยุติธรรมเช่นกัน อีกทั้งศูนย์ทนายฯ ได้ใช้กลไกสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศต่าง ๆ เช่น ผู้รายงานพิเศษประจำสหประชาชาติ เป็นต้น เพื่อรณรงค์เรียกร้องสิทธิเด็กในประเทศไทย

รายงานฉบับนี้นิยามคำว่า “เด็ก” ว่า “บุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปี”¹ โดยเป็นนิยามที่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ในลักษณะเดียวกับกฎหมายของประเทศไทยนิยามว่า เด็กคือ “บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส”² พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (พรบ. ศาลเยาวชนฯ) นิยาม “เด็ก” ว่าเป็นบุคคลที่อายุตั้งแต่ 12 แต่ยังไม่ถึง 15 ปี และนิยาม “เยาวชน” ว่าเป็นบุคคลที่มีอายุ

1 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก, ข้อ 1.

2 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546, มาตรา 4.

ตั้งแต่ 15 ปี แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์³ อย่างไรก็ตาม การจัดประเภทในลักษณะดังกล่าวไม่ได้ส่งผลต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งเด็กทุกคนต้องได้รับ นิยามดังกล่าวเพียงแต่จะส่งผลต่อกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่แตกต่างกันสำหรับ “เด็ก” และ “เยาวชน” เท่านั้น

รายงานฉบับนี้อาศัยประสบการณ์ตรงของนายความและเจ้าหน้าที่จากศูนย์ทนายฯ ซึ่งได้ทำงานกับเด็กมาเป็นเวลา 3 ปี นายความของศูนย์ทนายฯ ได้เดินทางไปสถานีตำรวจกับเด็กเพื่อรับทราบข้อกล่าวหาต่อพวกเขา อีกทั้งยังเป็นตัวแทนทางกฎหมายให้กับเด็กในกระบวนการพิจารณาความทางอาญาต่อเด็กในศาลเยาวชน นายความจากศูนย์ทนายฯ ได้พูดคุยกับนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา และเจ้าหน้าที่ของสถานพินิจฯ และในบางกรณี ทนายของศูนย์ทนายฯ ได้ดำเนินการตามหาผู้ปกครองหรือผู้อุปการะตามกฎหมายของเด็กทั้งในและนอกพื้นที่กรุงเทพมหานคร ฉะนั้น รายงานฉบับนี้ได้สะท้อนถึงประสบการณ์ดังกล่าวของนายความและเจ้าหน้าที่จากศูนย์ทนายฯ

นอกจากนั้น รายงานฉบับนี้อ้างอิงจากเรื่องราวที่เด็กและเยาวชนได้เล่าให้ทางศูนย์ทนายฯ ฟัง หลังจากประสบกับการคุกคามทั้งในและนอกกระบวนการยุติธรรม ที่ผ่านมา ศูนย์ทนายฯ ได้สัมภาษณ์เด็กและแบ่งปันเรื่องราวของพวกเขาต่อสาธารณะอย่างสม่ำเสมอ ศูนย์ทนายฯ ได้จัดการรับฟังความคิดเห็นกับเด็กและเยาวชน 2 ครั้งในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2565 และเดือนตุลาคม 2566 การรับฟังความคิดเห็นดังกล่าวมีเป้าหมาย

3 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553, มาตรา 4

เพื่อเปิดพื้นที่ปลอดภัยให้กับเด็กและเยาวชนในการแบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและมีส่วนร่วมในการช่วยจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การกล่าวถึงคดีต่าง ๆ ของเด็กในรายงานฉบับนี้ได้รับคำยินยอม โดยที่เด็กและเยาวชนมีความสมัครใจ อยู่ในสถานะที่เป็นอิสระในการตัดสินใจ และได้รับข้อมูลครบถ้วนแล้ว สำหรับเด็กที่ยังอายุต่ำกว่า 18 ปี รายงานฉบับนี้ใช้นามสมมติแทนที่จะใช้ชื่อจริงของพวกเขา รายงานฉบับนี้หลีกเลี่ยงการใช้ชื่อจริงกับเด็ก ยกเว้นในกรณีที่เด็กได้ให้ความยินยอมและการใช้ชื่อจริงนับว่าจำเป็นสำหรับการเล่าเรื่องราวของพวกเขา

รายงานฉบับนี้มีความมุ่งหมายที่จะสนับสนุนการพูดคุยกันในสังคมที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนี้เกี่ยวกับเรื่องสิทธิของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและนักทำกิจกรรมเคลื่อนไหวที่เป็นเด็กในประเทศไทย⁴ อย่างไรก็ตาม เราจำเป็นต้องละเว้นการกล่าวถึงรายละเอียดและประเด็นจำนวนมากเกี่ยวกับสิทธิเด็กในรายงานฉบับนี้ เพื่อให้เอกสารมีความยาวที่เหมาะสม ยกตัวอย่างเช่น แม้ว่ารายงานฉบับนี้จะพูดถึงปัญหาของ “มาตรการพิเศษ” หรือการเบี่ยงเบนคดีสำหรับนักปกป้องสิทธิมนุษยชนและนักทำกิจกรรมเคลื่อนไหวที่เป็นเด็ก แต่ก็ได้กล่าวถึงรายละเอียดหลายประการเนื่องจากอาจทำให้รายงานมีความยาวมากเกินไป ศูนย์ทนายฯ ขอระบุไว้ว่า ประเด็นเกี่ยวกับ “มาตรการพิเศษ” เพียงเรื่องเดียวนั้น สามารถนำมาเขียน

4 ดูเพิ่มเติมที่ แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, *We Are Reclaiming Our Future* (ขอทวงคืนอนาคตของพวกเรา), 2566, <https://www.amnesty.org/en/documents/asa39/6336/2023/en/#:~:text=“We%20Are%20Reclaiming%20Our%20Future”%20examines%20key%20human%20rights%20issues,Thailand%20between%202020%20and%202022.>

เป็นรายงานได้ทั้งฉบับ และหวังว่า ข้อมูลที่เราได้เก็บรวบรวมไว้ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา จะได้รับการนำไปเขียนเป็นรายงานอันเป็นประโยชน์ และผู้คนสามารถเข้าถึงได้ต่อไป

T L R

THAI LAWYERS FOR HUMAN RIGHTS